

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

**ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:**

**«РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ
ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
СУСПІЛЬСТВА»**

**Студентки 2 курсу, 2-м групи,
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Державні фінанси»**

**Гончаренко
Людмили Ігорівни**

**Науковий керівник
к.е.н., доцент**

**Макогон
Валентина Дмитрівна**

**Гарант освітньої програми
завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки
України
д.е.н., професор**

**Чугунов
Ігор Якович**

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИДАТКАМИ БЮДЖЕТУ	
1.1. Сутність та зміст програмно-цільового методу та бюджетної програми	6
1.2. Світовий досвід використання програмно-цільового методу	9
РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДУ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ	
2.1. Види бюджетних програм	17
2.2. Соціально-економічна ефективність бюджетних програм	21
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКІВ В УКРАЇНІ	
3.1. Основні проблеми планування бюджетних видатків	35
3.2. Програмно-цільовий метод як інструмент підвищення ефективності планування видатків бюджетів	37
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
ДОДАТКИ	61

ВСТУП

Актуальність теми. Планування видаткової частини бюджетів виступає важливою складовою бюджетної політики, яка визначає ступінь ефективності здійснення органами державної влади та місцевого самоврядування покладених на них функцій, а також впливає на стан соціально-економічного розвитку країни. В сучасних умовах реформування бюджетної сфери формується відповідне розуміння сутності бюджетного планування, яке полягає у перенесенні акценту з утримання мережі бюджетних установ на результативність їх функціонування і ступінь якості та корисності послуг для населення країни.

Питання застосування програмно-цільового методу як інструменту бюджетного процесу знайшли відображення у працях таких вітчизняних вчених, як В. Андрущенко, С. Буковинський, С. Булгакова, А. Буряченко, О. Василик, В. Зайчикова, О. Кириленко, І. Лук'яненко, І. Луніна, І. Лютий, В. Макогон, В. Опарін, В. Федосов, І. Чугунов, С. Юрій та інших.

Метою роботи є розкриття сутності програмно-цільового методу та оцінка результативності виконання бюджетних програм як складової соціально-економічного розвитку суспільства.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- розкрити зміст та призначення бюджетного планування;
- розкрити сутність програмно-цільового методу як інструменту підвищення ефективності бюджетного планування;
- дослідити систему бюджетного планування зарубіжних країн;
- визначити особливості нормативно-організаційних аспектів бюджетного планування;
- здійснити аналіз видаткової частини Державного та місцевих бюджетів;

- оцінити показники результативності бюджетних програм у системі управління бюджетом за програмно-цільовим методом;
- визначити основні напрями підвищення ефективності застосування програмно-цільового методу.

Об'єктом дослідження є програмно-цільовий метод як інструмент підвищення соціально-економічного розвитку територій.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі.

Методи дослідження. Системний та структурний методи використано при розкритті змісту та призначення бюджетного планування у сфері видатків. За допомогою порівняльного та факторного методів узагальнено систему бюджетного планування зарубіжних країн. На основі системного підходу, синтезу, наукового абстрагування обґрунтовані напрями підвищення ефективності застосування програмно-цільового методу.

Інформаційну базу дослідження становили положення нормативно-правових актів у сфері бюджетного планування. Застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі, статистичні матеріали Державного комітету статистики України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, зазначено теоретичне та практичне значення роботи.

У першому розділі досліджено теоретико-методологічні засади системи бюджетного планування. Розкрито зміст та призначення бюджетного планування. Розкрито сутність програмно-цільового методу як інструменту підвищення ефективності бюджетного планування. Узагальнено особливості системи бюджетного планування зарубіжних країн.

У другому розділі розкрито вітчизняну систему бюджетного планування у сфері видатків. Проаналізовано нормативно-організаційні аспекти бюджетного планування. Здійснено аналіз видаткової частини Державного та місцевих бюджетів.

У третьому розділі визначені напрями підвищення ефективності застосування програмно-цільового методу. Здійснено оцінку показників результативності бюджетних програм у системі управління бюджетом за програмно-цільовим методом. Обґрунтовані основні напрями підвищення ефективності застосування програмно-цільового методу.

У висновках наведено теоретичне узагальнення матеріалу, представленого в дослідженні.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИДАТКАМИ БЮДЖЕТУ

1.1. Сутність та зміст програмно-цільового методу та бюджетної програми

Видатки бюджету за своєю економічною сутністю є інструментом розподілу і перерозподілу централізованого грошового фонду держави та його використання за цільовим призначенням для забезпечення суспільного добробуту. Зміст і характер бюджетних витрат полягає у задоволенні найважливіших потреб суспільства у розвитку економіки і соціальної сфери, державного управління, оборони, забезпечення громадського порядку, безпеки держави тощо.

Видатки бюджету можуть мати кількісну і якісну характеристики. Якісна характеристика дає змогу встановити економічну природу і суспільне призначення кожного виду бюджетних видатків, кількісна – їх величину.

Активна роль держави в економічному житті суспільства, здійсненні соціальних перетворень зумовлюють різноманітність конкретних видів бюджетних видатків.

Світовий досвід переконує, що з розвитком ринкових відносин роль держави у розподільних процесах має зростати. У більшості розвинених країн світу через видатки бюджету перерозподіляється від 30 до 60 відсотків ВВП. Проблема полягає в тому. Як знайти виважені форми й методи цього перерозподілу в Україні.

Склад видатків бюджетів та їхня частка у ВВП є індикаторами пріоритетності тієї чи іншої функції держави. Одним з основних пріоритетів у сфері видатків є соціальна спрямованість бюджету. Через це останніми роками значна увага приділяється саме соціальним видаткам, які включають такі напрями діяльності держави, як соціальний захист і соціальне забезпечення, освіта, охорона здоров'я, духовний та фізичний розвиток. Тому щороку обсяг коштів, спрямованих на фінансове забезпечення заходів щодо вирішення

найнагальніших соціальних проблем і програм, збільшується порівняно з іншими видатками бюджету.

Видатки бюджету – це економічні відносини, які виникають у зв’язку з розподілом централізованого фонду грошових коштів держави і його використанням на здійснення програм та заходів, передбачених бюджетом.

Видатки бюджету класифікуються за: функціями, з виконанням яких пов’язані видатки (функціональна класифікація видатків); економічною характеристикою операцій, при проведенні яких здійснюються ці видатки (економічна класифікація видатків); ознакою головного розпорядника бюджетних коштів (відомча класифікація штів (відомча класифікація видатків); за бюджетними програмами (програмна класифікація видатків).

Видатки бюджетів за функціональною структурою класифікуються у відповідності до основних функцій держави.

Згідно до бюджетної класифікації до даної групи видатків застосовується чотирьохзначний код, а самі видатки групуються за такими напрямками:

Код	Найменування
0100	Загальнодержавні функції
0200	Оборона
0300	Громадський порядок, безпека та судова влада
0400	Економічна діяльність
0410	Загальна економічна, торгівельна та трудова діяльність
0420	Сільське господарство та мисливство, рибне господарство
0430	Паливно-енергетичний комплекс
0440	Інша промисловість та будівництво
0450	Транспорт
0460	Зв’язок, телекомунікації та інформатика
0470	Інші галузі економіки
0480	Дослідження і розробки в галузях економіки
0490	Інша економічна діяльність
0500	Охорона навколишнього природного середовища

0600	Житлово-комунальне господарство
0700	Охорона здоров'я
0800	Духовний та фізичний розвиток
0900	Освіта
0910	Дошкільна освіта
0920	Загальна середня освіта
0930	Професійно-технічна освіта
0940	Вища освіта
0941	Вищі навчальні заклади 1 і 2 рівнів акредитації
0942	Вищі навчальні заклади 3 і 4 рівнів акредитації
0950	Післядипломна освіта
0960	Позашкільна освіта та заходи із позашкільної роботи з дітьми
0970	Програми матеріального забезпечення навчальних закладів
0980	Дослідження і розробки у сфері освіти
0990	Інші заклади та заходи у сфері освіти
1000	Соціальний захист та соціальне забезпечення

За економічними ознаками з детальним розподілом коштів за їх предметними ознаками (заробітна плата, нарахування, всі види господарської діяльності, виплати населенню, що іменуються як трансферти населенню тощо). Такий розподіл дозволяє виділити захищені статті бюджету та забезпечує єдиний підхід до всіх отримувачів з погляду виконання бюджету.

За даною класифікацією під видатками розуміють державні платежі, які не підлягають поверненню. Вони поділяються на поточні та капітальні (розвитку); відплатні (здійсненими в обмін на товар чи послугу) або невідплатні(односторонніми).

Поточні видатки – це видатки бюджетів на фінансування мережі підприємств, організацій та установ на початок бюджетного року, а також на фінансування заходів із соціального захисту населення та інших, що не належать до видатків розвитку. Код 1000. до видатків розвитку. Код 1000.

До них належать: видатки на товари та послуги – 1100; виплата процентів (доходу) за зобов'язаннями – 1200; субсидії й поточні трансферти – 1300.

Капітальні видатки (видатки розвитку) - це видатки бюджетів на фінансування інвестиційної діяльності, зокрема, фінансування капітальних вкладень, структурної перебудови народного господарства, субвенції та інші видатки, пов'язані з розширенням відтворенням. Код 2000. До них належать: придбання основного капіталу – 2100; створення державних запасів та резервів – 2200; придбання землі і нематеріальних активів – 2300; капітальні трансферти – 2400.

Відбір переліку проблем, що підлягають програмному розв'язанню. Згідно з теорією менеджменту всю сукупність проблем можна класифікувати за двома типами. По-перше, проблемною вважається ситуація, коли традиційні методи державного регулювання нездатні забезпечити досягнення цілей соціально-економічної політики. Так, за допомогою непрямих методів регулювання держава впливає на економічні інтереси суб'єктів підприємництва з метою орієнтації їхньої діяльності в напрямках державних пріоритетів. Але низька еластичність економічних важелів і мотивів поведінки підприємців створює ситуацію, коли мета державного регулювання стає неадекватною засобам її досягнення. Як наслідок - цілі не досягаються. По-друге, проблематичною є й потенційна можливість досягнення позитивного результату.

1.2.Світовий досвід використання програмно-цільового методу

У США в процесі бюджетного планування беруть участь структурні підрозділи різних державних установ, однак значно помітнішою, ніж в інших країнах є роль фінансових органів штатів.

Планування бюджету у США здійснюється з урахуванням показників бюджетної резолюції, яка виробляється спільно двома палатами Конгресу та

Палатою представників і Сенатом. Бюджетна резолюція охоплює 3 - 5 фінансових років, у ній визначаються не лише узагальнюючі бюджетні показники й окремі допоміжні, наприклад, оцінюється ступінь державного втручання в економіку. В бюджетній резолюції США також наводяться дані про виконання бюджетів протягом попередніх років та зазначаються причини відхилення фактичних результатів від планових.

У США, якщо його порівнювати із бюджетною системою України, немає поняття зведеного бюджету. Бюджети штатів не входять до федерального бюджету, місцеві бюджети не входять до бюджетів штатів.

Відповідно до конституції США, президент США координує роботу складання проекту федерального бюджету і подає підготовлений проект конгресу, має право направляти у конгрес додаткові бюджетні записи, поправки, зміни, а також підписує (або накладає вето) на ухвалені конгресом законодавчі акти щодо федерального бюджету. Безпосередньо підготовку проекту бюджету у США здійснює спеціальний орган при президентові - Офіс бюджетного менеджменту (ОБМ). У структурі цього органу діють підрозділи, сформовані за напрямками бюджетних витрат (відділи охорони здоров'я, національної безпеки, природних ресурсів тощо), а також функціональні підрозділи (відділи державних закупівель, державного управління й обліку, аналітичний тощо). Серед найважливіших статей доходів федерального бюджету штатів можна виділити такі: прибуткові податки (40-45%), внески у фонди соціального страхування (30-35%), акцизні податки (5-10%) тощо. Серед найважливіших статей видатків федерального бюджету штатів можна виділити такі: соціальні виплати (40-45%), видатки на оборону (25%), обслуговування державного боргу (10-15%), фінансування грантів і субсидій штатів (10-12%) тощо.

Значні особливості має бюджетний процес на рівні штатів. Традиційно у США штати мають великі повноваження (свої конституції, закони, суди тощо). У 46 штатах бюджетний рік починається 1 липня. Тільки у 4 штатах бюджетні терміни відповідають термінам федерального бюджету, у 28 штатах

затверджуються щорічні бюджети, у 22 – дворічні. Законодавство приблизно половини штатів допускає наявність бюджетного дефіциту, законодавство іншої половини вимагає певної збалансованості місцевого бюджету. Обов'язковою складовою частиною бюджетів 42 штатів є капітальний бюджет (або бюджет розвитку), чого немає у федеральному бюджеті. Серед найважливіших статей доходів бюджету штатів можна виділити такі: податок на торгівлю (20-25%), гранти з федерального бюджету (20%), прибутковий податок (15%).

Федеральний бюджетний процес Сполучених Штатів Америки має декілька елементів багаторічного бюджетування. Найбільш важливим є те, що у бюджет включено фактичні багаторічні бюджетні призначення для певних проектів капітальних вкладень. Крім того, бюджет уряду Сполучених Штатів Америки містить оцінки показників доходів і видатків на плановий бюджетний рік й наступні чотири роки.

Метою розроблення багаторічних бюджетних оцінок, що містяться у федеральному бюджеті, є забезпечення основи для прийняття поточних рішень з фінансової політики й гарантування відповідності цих рішень урядовій середньостроковій фінансовій стратегії, зокрема, щодо обмежень дефіциту бюджету. Багаторічні оцінки показників витрат також забезпечують неформальну базу для формування річного бюджету на наступний плановий рік.

Середньострокова фінансова стратегія Сполучених Штатів Америки найкращим чином може бути висвітлена у контексті окремих законодавчих актів й мотивацій щодо цих законодавчих дій. Закон про виконання бюджету (Budget Enforcement Act) 1990 року суттєво реформував існуючий на той час бюджетний процес і сформулював загальні витратні обмеження з метою досягнення збалансованості федерального бюджету. Згідно з Законом видатки бюджету поділяються на дискреційні й прямі. Для забезпечення ефективного дотримання витратних граничних обмежень Законом введена процедура секвестру бюджетних статей дискреційних видатків. Якщо бюджетні

повноваження, які призначаються Конгресом, надають дозвіл на здійснення витрат, що перевищують граничні обсяги дискреційних видатків згідно з Законом, то всі програмні дискреційні видатки підлягають автоматичному скороченню на загальновизначений відсоток, достатній для приведення майбутнього рівня витрат у відповідність до меж витратного ліміту або максимально припустимого рівня.

Для гарантування відповідності запропонованої урядової політики до прогнозованого рівня витрат (бюджетних обмежень) на майбутні роки бюджетні пропозиції президента містять оцінки витратних показників на середньостроковий період, які відображають вартість програм, що продовжуються і далі, нових запропонованих урядових програм й політики. Аналогічним чином, оцінки показників доходів відображають прогнозовані обсяги податкових надходжень згідно з чинним законодавством й змінами, запропонованими у податковому законодавстві. Ці багаторічні оцінки бюджетних показників висвітлюють вплив поточної й запропонованої політики на фінансові параметри, зокрема, такі як федеральний бюджетний дефіцит. Крім того, Аналітичні прогнози, документ, що публікується паралельно з бюджетними пропозиціями президента, містить оцінки поточного рівня надання державних послуг, які визначають надходження й витрати на надання послуг, баланс (дефіцит/профіцит) й майбутні бюджетні зобов'язання при умові відсутності змін у політиці.

Важливий елемент багаторічної перспективи щорічного бюджетного процесу США полягає у відмінності між бюджетними повноваженнями на майбутні зобов'язання й витратами.

Бюджетні повноваження - це повноваження, що надаються провідним міністерствам на взяття бюджетного зобов'язання здійснювати платежі або негайно, або у майбутньому за рахунок державних коштів. Витрати - це фактичні видатки з державних джерел.

У Сполучених Штатах Америки Конгрес не голосує безпосередньо стосовно рівня державних видатків, а радше стосовно бюджетних повноважень.

Бюджетне повноваження визначається у бюджеті як обсяг коштів у доларах на рік, в якому ці бюджетні кошти стають наявними. Так як термін дії бюджетного повноваження зазвичай припиняється після закінчення бюджетного року, в деяких випадках невикористаний обсяг бюджетного повноваження може бути перенесено на наступний рік.

Для значущих програм з закупівлі або будівельних проектів виконавчі органи можуть вимагати від Конгресу виділення відповідних для завершення цих програм (проектів) обсягів коштів у першому році, навіть якщо програми (проекти) розраховані на декілька років. Невикористані кошти не потребують повторного асигнування у наступному році і можуть бути просто перенесені на наступний бюджетний рік. Такий механізм призначений забезпечити неперервне фінансування багаторічних програм і проектів, що не можуть використовуватися (тобто надавати певну віддачу) доки вони не завершаться. Однак для певних видів капітальних активів бюджет містить вимогу щодо виділення звичайного асигнування на бюджетний рік й попередніх призначень бюджетних повноважень на наступні роки, що в сукупності є достатніми для повного фінансування придбання цих капітальних активів. Це зроблено з метою уникнення різких стрибків в обсягах витрат, що не узгоджуються з бюджетними обмеженнями щодо дискреційних видатків відповідно до Закону про виконання бюджету. В цьому сенсі Сполучені Штати Америки мають багаторічний капітальний бюджет в рамках того, що такі багаторічні призначення надаються для проектів капітальних вкладень.

З організаційної точки зору значні повноваження й відповідальність щодо формування оцінок доходів і видатків, необхідних для визначення потреб у секвестрі, покладено на Адміністративно-бюджетне управління (Office of Management and Budget), яке є частиною Виконавчої служби президента, і відповідне управління в Конгресі - Бюджетне управління Конгресу (Congressional Budget Office). Кожне агентство розробляє свої оцінки. Будь-які розбіжності в оцінках показників мають бути оприлюднені й обґрунтовані Адміністративно-бюджетним управлінням.

Оцінки бюджетних показників, що розробляє Адміністративно-бюджетне управління, є основою для прийняття президентом рішення щодо секвестру державних витрат. Президент не має права вносити будь-які зміни в ці оцінки. Головне бюджетно-контрольне управління (General Accounting Office) повідомляє Конгрес про відповідність дій президента правилам і процедурам, визначеним у Законі про виконання бюджету.

Бюджетна система Японії складається з бюджету центрального уряду, бюджетів місцевих влад і спеціальних рахунків, які включають в себе рахунки спеціальних фондів, рахунки державних і муніципальних підприємств. Бюджетний рік триває з 1 квітня по 31 березня. Підготовка проекту центрального бюджету здійснюється з вересня по грудень міністерством фінансів на основі запитів міністерств, відомств і місцевих органів влади. Розроблений проект розглядається урядом і в січні подається до парламенту. Після обговорення парламент затверджує бюджет у вигляді закону.

Особливістю дохідної частини центрального бюджету Японії є порівняно невисока частка неподаткових надходжень за рахунок доходів від орендної плати, продажу земельних ділянок та іншої нерухомості, лотерей, адміністративних доходів (пені, штрафи тощо). Іншою особливістю є досить велика кількість податків, особливо місцевих (усі вони визначені у законах). Велике фіскальне значення для бюджету мають податок на споживання, податок на прибуток корпорацій, податок на доходи фізичних осіб, податок на майно, податок на спадщину, податок від операцій з цінними паперами, акцизи тощо.

Особливістю видаткової частини бюджету Японії є порівняно низька частина державних витрат. Основна частина видатків спрямовується на фінансування соціальних програм, грошові виплати населенню (насамперед пенсії), капітальних видатків, науки, освіти, потреб державного апарату. За рахунок центрального бюджету фінансуються також дорожнє (шляхове) будівництво, багато робіт з розвитку авіаційного та залізничного транспорту, систем зв'язку тощо. Уряд Японії щорічно планує досить великі обсяги витрат

на науку та підтримку науково-технічного та інноваційного процесів у корпоративному секторі.

В Євросоюзі складається бюджет ЄС, доходи якого формуються за рахунок відрахувань з бюджетів країн-членів ЄС. Найбільша частка видатків спрямовується на підтримку сільського господарства окремих країн, допомогу найменш розвинутим регіонам (Португалія, Греція, Іспанія, східні регіони Німеччини, південні райони Італії) і новим членам, утримання апарату ЄС. Згідно з вимогами Конвенції ЄС, бюджет ЄС фінансується повністю з власних ресурсів і не може бути дефіцитним.

При формуванні національних бюджетів країни ЄС орієнтуються на так звані Маастрихські критерії рівня основних макроекономічних показників країн ЄС (табл. 1.2.1.).

Таблиця 1.2.1.

Маастрихські критерії рівня макроекономічних показників

Показники	Інфляція, %, не більше	Дефіцит держбюджету, % ВВП, не більше	Держборг, % ВВП, не більше	Ставка довгострокових кредитів, %, не більше	ВВП на душу населення, дол.США, не менше
Загальні критерії	2,6	3,0	60,0	8,0	-
Дотримання найрозвинутішими країнами ЄС	1,9	2,8	74,0	6,2	17000

Невиконання Маастрихських критеріїв членом ЄС призводить до попередження або навіть накладення фінансових санкцій на цю країну з боку рівних органів ЄС. У 2000 – 2009 роках такі санкції було застосовано навіть до відносно розвинутих країн – Німеччини, Франції, Італії.

У сучасній зарубіжній практиці використовуються так звані стабілізаційні фонди таких видів: ті, що виконують стабілізаційні функції (Російська Федерація, штат Аляска, Венесуела, Колумбія, Кувейт, Нігерія, Норвегія, Чилі); сформовані для створення стратегічних фінансових резервів (штат Аляска, Кувейт, Оман, Папуа-Нова Гвінея, канадська провінція Альберта); резервні

бюджетні фонди, які використовують у неординарних ситуаціях (Гонконг, Сингапур, Естонія, ПАР).

Що стосується досвіду впровадження механізмів бюджетного менеджменту в Україні, то він є досить мізерним. Тобто, елементи якісного та ефективного планування бюджетних ресурсів в Україні практично відсутні. На сучасному етапі розвитку в Україні було б доцільно вивчити питання про створення механізму стабілізаційного фонду як інструменту антициклічної політики. Дохідною базою такого фонду могли б стати надходження від продажу державного майна, а також певна частина податків, отриманих внаслідок реалізації на експорт електроенергії, продукції металургійної та хімічної промисловостей.

В центрі уваги бюджетного менеджменту як науки і мистецтва постає проблема гармонізації бюджетних відносин, тобто відносин, що виникають у процесі формування й використання грошових коштів, які необхідні державі для виконання її функцій. Бюджетний менеджмент проявляється у функціонуванні бюджетного механізму, який можна визначити як сукупність особливих бюджетних відносин, специфічних методів і прийомів, що проявляються в процесі формування й використання коштів бюджетів різних рівнів.

Отже, удосконалення механізму бюджетного планування в Україні слід здійснювати з урахуванням досвіду інших країн, який передбачає: подальше удосконалення організаційно-правових засад бюджетного управління та планування, розробку механізмів гнучкого реагування органів виконавчої влади на глобальні виклики розвитку за допомогою бюджетних важелів; поступове розширення повноважень виконавчих органів щодо бюджетної методології такого проектування з урахуванням чітких пріоритетів і критеріїв економічного розвитку; подальшу оптимізацію методології макроекономічного прогнозування та визначення прогнозних показників, які мають значний вплив на формування бюджетних показників; розширення практики середньо- та довгострокового бюджетного прогнозування та планування.

РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДУ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Види бюджетних програм

Механізм формування та реалізації бюджетного планування це система форм і методів управління організацією бюджетних відносин держави, що направлена на реалізацію засад бюджетної політики держави для забезпечення соціально-економічного розвитку. Механізм бюджетного планування може успішного функціонувати тільки за умови ефективно його правового забезпечення. Необхідність дослідження нормативно-правового забезпечення полягає в потребі чіткого врегулювання норм, методів, форм та принципів бюджетного процесу.

Науково-обґрунтований процес організації планування видатків бюджету відбувається із врахуванням наступних принципів: органічний зв'язок бюджетного планування з планами соціально-економічного розвитку держави та регіонів; раціонального використання бюджетних ресурсів з метою першочергового забезпечення пріоритетних напрямків розвитку економіки і соціальної інфраструктури; визначення оптимальної частки перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетний механізм; єдність у використанні показників бюджету в усіх ланках бюджетної системи; наукова обґрунтованість бюджетного планування з використанням передової методології і методів застосування передових норм і нормативів у використанні бюджетних коштів; демократизація бюджетних відносин, тобто під час планування необхідно враховувати оптимальні зв'язки між державним і місцевими бюджетами, а також між ланками місцевих бюджетів; комплексний підхід до визначених макроекономічних показників економічного та соціального розвитку з урахуванням наявних фінансових ресурсів держави; пріоритетність значення бюджетного планування у всій сукупності фінансових планів. Планові показники економічного та соціального розвитку включають фонд заробітної плати та податкове навантаження на цей фонд, обсяг ви-

робництва та реалізації продукції, показники діяльності соціальної інфраструктури тощо. Застосування принципу ефективності в плануванні видатків бюджету передбачає орієнтацію на виконання завдань економічного й соціального розвитку при залученні мінімального обсягу ресурсів бюджету. Тобто, процес планування передбачає усунення непродуктивних видатків та можливих втрат ресурсів бюджету, застосування більш прогресивних технологій та норм витрат матеріалів, сировини, комплектуючих тощо. Характерними рисами бюджетного плану є визначеність, конкретність та обов'язковість виконання шляхом встановлення чітких бюджетних цілей та шляхів досягнення, певних бюджетних показників.

Елементами правового забезпечення є: закони України, укази Президента, постанови Верховної Ради та Кабінету Міністрів, накази та розпорядження міністерств та відомств тощо. Нормативне забезпечення охоплює інструкції, накази, норми та нормативи, тарифні ставки, методичні рекомендації та роз'яснення.

Нормативно-правове забезпечення бюджетної політики визначає основні засади здійснення бюджетної політики на всіх її стадіях: планування, виконання, контроль. Разом з тим, правове забезпечення здійснює вплив на організаційне забезпечення, оскільки визначає функціональні зв'язки та розподіл повноважень між учасниками системи управління бюджетною політикою.

Організація бюджетного процесу здійснюється з урахуванням таких нормативних актів, як: конституція, Бюджетний кодекс, закони України, які регулюють окремі питання бюджетної політики, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів, Міністерства освіти і науки, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства праці та соціальної політики, Міністерства у справах сім'ї та молоді, Міністерства надзвичайних ситуацій та інші акти державних та місцевих органів влади.

Дієвість фінансово-економічного механізму регулювання державного боргу залежить від ступеня розробки та узгодження законодавчої бази.

Досліджуючи нормативно-правове забезпечення бюджетної політики необхідно враховувати відповідність між законодавчою базою загальнодержавного та місцевого рівнів управління. Разом з тим, на стан нормативно-правового забезпечення бюджетного планування впливає узгодженість між правовими документами, що мають різний характер та термін дії (довгостроковий, середньостроковий та короткостроковий).

До нормативно-правових документів, що носять стратегічний характер можна віднести стратегію економічного та соціального розвитку України, державну стратегію регіонального розвитку, стратегію розвитку галузей (сфер діяльності). Нормативно-правові акти середньострокового характеру включають програму діяльності Кабінету Міністрів; прогноз економічного та соціального розвитку, основні напрямки бюджетної політики та прогноз показників Зведеного та Державного бюджету; прогноз бюджету на середньостроковий період, державні цільові програми, стратегічні плани роботи центральних органів виконавчої влади.

Нормативно-правові документи стратегічного та середньострокового характеру не завжди узгоджуються з документами строк дії яких обмежується одним роком. До короткострокових документів відносяться основні напрями соціально-економічної політики України, прогноз економічного та соціального розвитку, основні засади грошово-кредитної політики, основні напрямки бюджетної політики, щорічне послання Президента до Верховної Ради; Державний бюджет, річні плани роботи центральних органів виконавчої влади, бюджети адміністративно-територіальних одиниць і програми їх соціально-економічного розвитку тощо.

Бюджетне планування регулюється досить широкою нормативно-правовою базою, як фінансового так і соціального напрямку, яка на сьогодні носить несистемний характер. Неефективність нормативно-правового забезпечення обумовлюється недосконалою системою організаційного забезпечення. Надмірна кількість правових документів, суперечності між законами і підзаконними актами, нестабільність законодавчої бази, відсутність

чіткого координації між прийняттям важливих державних актів, що регулюють фінансові та соціальні аспекти, послаблює можливість здійснення ефективного планування бюджетної політики та її реалізації, здійснення контрольних заходів тощо.

В Україні з 2002 року розпочалося впровадження програмно-цільового методу складання бюджету. На регіональному рівні розробка цільових програм, фінансування, моніторинг і звітність щодо їх виконання регламентуються наступними законодавчими актами: Бюджетним кодексом України, Законом України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 № 1602-111, постановою Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм" від 31.01.2007 № 106, наказом Міністерства економіки України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання» від 04.12.2006 № 367 та іншими законами й підзаконними нормативно-правовими актами, прийнятими на їх виконання з метою встановлення єдиного порядку розроблення й підвищення ефективності реалізації регіональних цільових програм, використання коштів, спрямованих на їх виконання, організації контролю і звітності про їх виконання.

Таким чином, механізм формування та реалізації бюджетної політики не може нормально функціонувати без відповідного нормативно-правового забезпечення, що є його невід'ємними складовими.

Нормативно-правове забезпечення бюджетного планування, як елемент механізму формування та реалізації бюджетної політики, характеризується відсутністю єдиної, комплексної системи правового, економічного та організаційного забезпечення порядку планування, реалізації та контролю бюджетної політики.

2.2. Соціально-економічна ефективність бюджетних програм

На цей час в Україні, як і в більшості розвинених країн світу, найбільш ефективним інструментом регулювання процесу використання видатків держави вважають програмно-цільовий метод, на базі якого здійснюється оцінка результатів та контроль за використанням бюджетних коштів. «Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі зазвичай розуміється як система управління бюджетними коштами в середньостроковій перспективі для розробки й виконання бюджетних програм, орієнтованих на кінцевий результат. Його застосування дає змогу оптимально розподілити й зосередити бюджетні кошти на пріоритетних напрямках реалізації бюджетної політики, а також сприяє результативності виконання бюджетних програм у процесі використання державних коштів».

Концепція застосування програмно-цільового методу виділяє наступні групи результативних показників, що забезпечують повноту розуміння системи результативності бюджетних програм в Україні: – показники затрат – визначають обсяги та структуру ресурсів, що забезпечують виконання бюджетної програми; – показники продукту – використовуються для оцінки досягнення поставлених цілей. Показником продукту є, зокрема, кількість користувачів товарами (роботами, послугами), виробленими у процесі виконання бюджетної програми; – показники ефективності – визначаються як відношення кількості вироблених товарів (виконання робіт, надання послуг) до їхньої вартості у грошовому або людському вимірі (витрати ресурсів на одиницю показника продукту); показники якості є сукупністю властивостей, які характеризують досягнуті результати якості створеного продукту, що задовольняють споживача відповідно до їх призначення та відображають послаблення негативних чи посилення позитивних тенденцій у наданні послуг (виробленні товарів, виконанні робіт) споживачам за рахунок коштів бюджетної програми.

Оцінка ефективного виконання програми потребує обґрунтування відповідної системи результативних показників, які нададуть можливість: –

відобразити співвідношення витрат та досягнутих результатів; – порівняти у динаміці результати виконання бюджетних програм; – охарактеризувати необхідність реалізації окремих напрямків бюджетної програми та її відповідність стратегії соціально-економічного розвитку регіону.

Використання встановлених параметрів результативності бюджетних програм з метою формування відповідної системи показників дозволяє задовольнити вимогам компактності, комплексності, поєднанні повноти охоплення інформації та простоти обчислення показників.

Побудова інтегрального показника дозволить задовольнити вимогам оперативності та простоти оцінки результативності бюджетних програм. Даний процес включає декілька етапів. I. Формування системи показників, що характеризують результативність бюджетних програм здійснювалося на основі систематизації існуючих підходів, що дало змогу запропонувати відповідну систему показників, в основі формування якої встановлені параметри оцінки результативності реалізації бюджетних програм.

При цьому доцільним з точки зору взаємозв'язку бюджетного регулювання та розвитку показників життєзабезпечення населення регіону, являється оцінювання бюджетних програм за напрямками: «Охорона здоров'я», «Освіта», «Соціальний захист та соціальне забезпечення», «Фізкультура та спорт». II. Вибір та обґрунтування методу оцінки таксономічного показника за критеріями встановлених еталонів передбачає проходження декількох етапів : стандартизація показників; визначення групового коефіцієнта (G_{ik}) та коефіцієнта кожного показника у групі ($i \in I, k \in K$); визначення значущості показників з урахуванням групового коефіцієнта ($i \in I, k \in K$); визначення рангу (R_{ik}) для кожного показника у групі, що дає змогу в узагальненому вигляді оцінити результативність бюджетних програм за встановленими чотирма групами (напрямами).

У 2016 р. спостерігається позитивна динаміка і якості і ефективності, при одночасному скороченні відповідних витрат, що свідчить в цілому про позитивні зміни результативності бюджетних програм, проте залишається

комплекс проблем в кожній з досліджуваних сфер впливу бюджетного регулювання.

На даний час намічається тенденція підвищення результативності бюджетних програм, оскільки скорочення витрат супроводжується і підвищенням ефективності і підвищенням якості. Таким чином, ідентифікація «вузьких місць» у процесі реалізації бюджетних програм служить інформаційною базою для розробки управлінських заходів у напрямку підвищення ефективності управління бюджетними коштами. Тому перспективи подальших досліджень спрямовані на формування пріоритетних напрямів бюджетного фінансування, моделювання оптимального розподілу коштів на соціально-економічний розвиток регіону.

В сучасних умовах проводиться виважена політика видатків, спрямована в першу чергу на підвищення обороноздатності держави, своєчасних виплат за борговими зобов'язаннями, фінансування відповідно до планових показників усіх соціальних виплат та допомог.

Видатки Зведеного бюджету України у 2016 році становили 835832,1 млн. грн., що на 155960,6 млн. грн., або на 22,9 відсотка більше за аналогічний показник 2015 року і відповідає 94,6 відсотка річного плану зі змінами, що включає в себе зміни внесені до бюджету Верховною Радою України, розпорядниками бюджетних коштів до спеціального фонду державного бюджету та місцевими радами(рис. 2.2.1.).

Видатки зведеного бюджету України у 2014 - 2016 роках

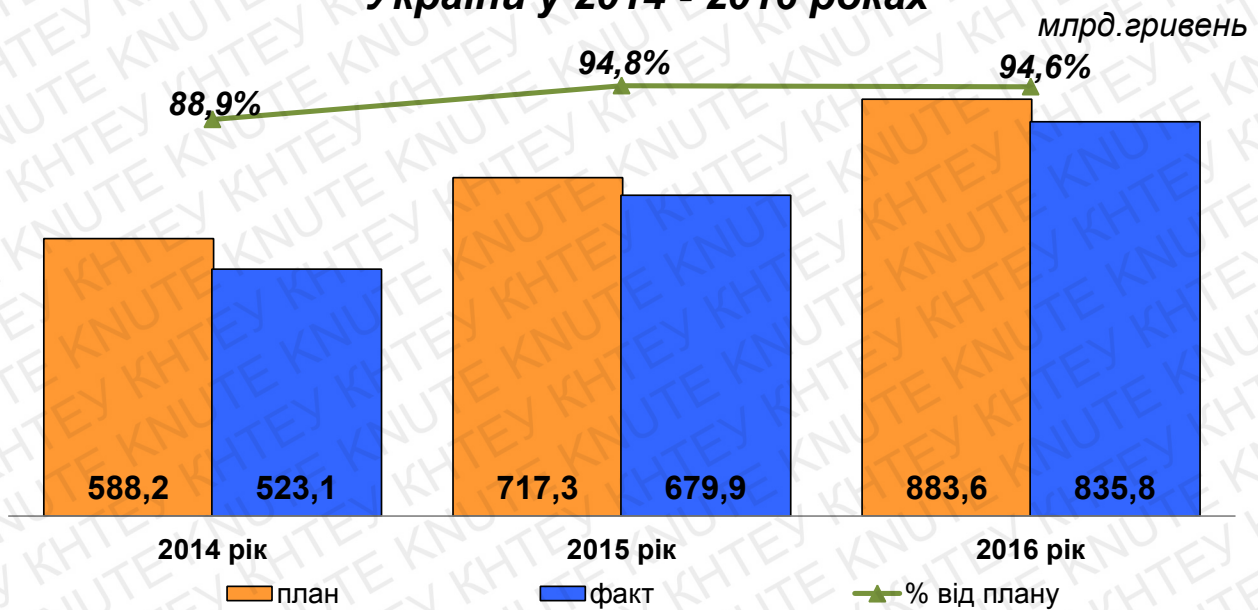

Рис. 2.2.1 Видатки зведеного бюджету України у 2014-2016 роках, млрд.грн.

Видатки Державного бюджету України за 2016 рік проведені в обсязі 684883,7 млн. грн., що на 107972,3 млн. грн., або на 18,7 відсотка більше аналогічного показника 2015 року і відповідає 96,7 відсотка річного плану зі змінами, у тому числі змінами, внесеними до бюджету Верховною Радою України (далі – річного плану зі змінами)(рис. 2.2.2.).

Видатки Державного бюджету України у 2014–2016 роках

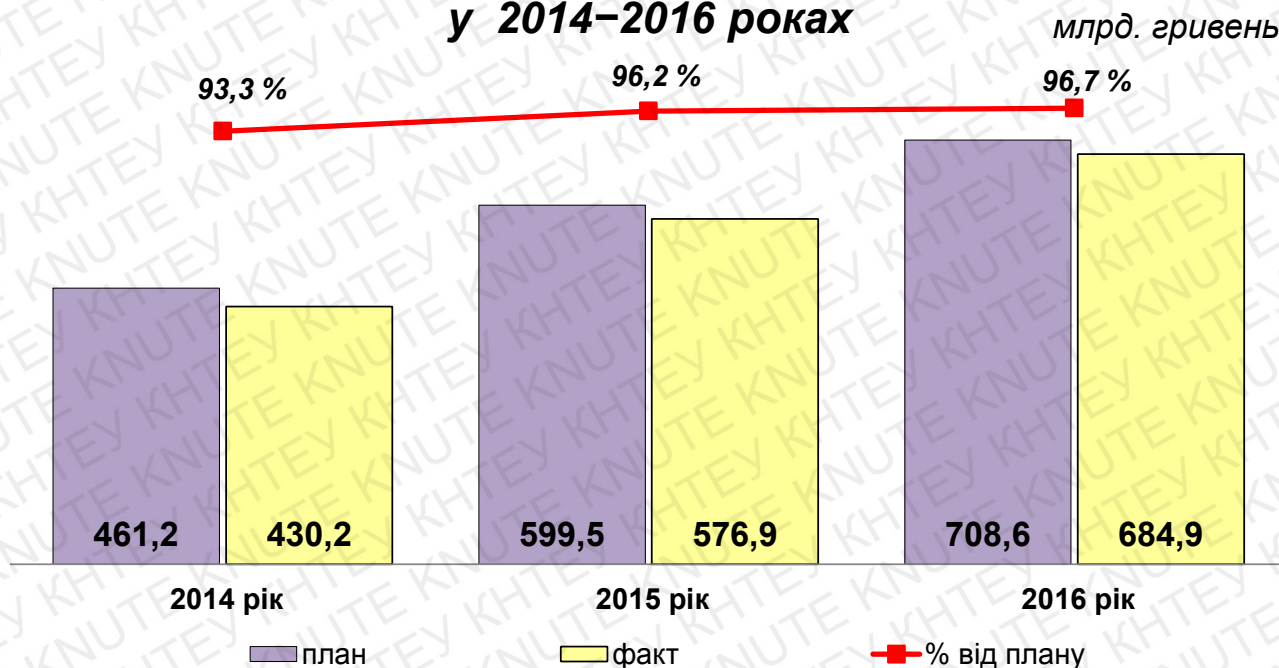

Рис. 2.2.1 Видатки Державного бюджету України у 2014-2016 роках, млрд.грн.

Касові видатки загального фонду державного бюджету за 2016 рік становили 642604,7 млн. грн., що відповідає 99,3 відсотка річного плану (зі змінами).

У 2016 році касові видатки загального фонду зросли проти аналогічного показника 2015 року на 97952,7 млн. грн., або на 18 відсотків.

У структурі видатків загального фонду державного бюджету у 2016 році найбільші частки припадають на здійснення виплат заробітних плат для працівників бюджетної сфери та соціальних виплат (пенсій, допомог та стипендій) (29,3 відсотка), на трансферти місцевим бюджетам (30,3 відсотка), на видатки на оборону та безпеку (18,9 відсотка), та на видатки на обслуговування боргу (14,9 відсотка).

Продовження військового конфлікту на сході країни обумовили зростання видатків на підвищення обороноздатності. Так, у 2016 році на оборону і безпеку держави спрямовано загальний ресурс у сумі 121338,8 млн. грн., що на 25488,8 млн. грн., або у 1,3 разу більше ніж у 2015 році.

При цьому кошти загального фонду державного бюджету були спрямовані за такими основними напрямками:

- заробітна плата з нарахуванням та грошове утримання військовослужбовців – 70628,9 млн. грн.;
- забезпечення харчуванням – 3592,3 млн. грн.;
- будівництво (придбання) житла для військовослужбовців – 1107,4 млн. гривень.

Спеціальний фонд Державного бюджету України

Касові видатки спеціального фонду державного бюджету у 2016 році становили 42279 млн. грн., що відповідає 68,9 відсотка річного плану (зі змінами). Порівняно з 2015 роком вони збільшились на 10019,6 млн грн., або на 31,1 відсотка.

Видатки Державного бюджету України за економічною класифікацією

За економічною класифікацією статей видатків найбільш значне зростання у 2016 році порівняно з 2015 роком зафіксоване за такими статтями видатків (таблиця 2):

- грошове забезпечення військовослужбовців - в 1,5 разу, до 54515,2 млн. грн.;
- капітальні видатки – в 1,5 разу, до 26635,1 млн. грн.;
- соціальне забезпечення – в 1,5 разу, до 153282,5 млн. грн.;
- заробітна плата працівників бюджетних установ - в 1,3 разу, до 33796 млн. гривень.

Загалом, ресурси загального фонду державного бюджету спрямовувались на фінансування основних захищених статей бюджету, зокрема:

- на оплату праці та нарахування на неї у сумі 101317,9 млн. грн., що на 24396,1 млн. грн., або на 31,7 відсотка більше, ніж за 2015 рік;
- на соціальне забезпечення (пенсії, допомоги, стипендії) у сумі 153064,6 млн. грн., що на 49340,3 млн. грн., або на 47,6 відсотка більше, ніж за 2015 рік;
- на медикаменти та перев'язувальні матеріали у сумі 5376 млн. грн., що на 401,7 млн. грн., або на 8,1 відсотка більше, ніж за 2015 рік;

- на оплату комунальних послуг та енергоносіїв у сумі 5213 млн. грн., що на 768,9 млн. грн., або на 17,3 відсотка більше, ніж за 2015 рік;
- на трансферти місцевим бюджетам (субвенції та дотації) у сумі 194706,2 млн. грн., що на 21509,4 млн. грн., або на 12,4 відсотка більше ніж за 2015 рік;
- на продукти харчування у сумі 4201,5 млн. грн., що на 157,3 млн. грн., або на 3,9 відсотка більше ніж за 2015 рік;
- на забезпечення окремих категорій населення України технічними та іншими засобами реабілітації у сумі 1163 млн. грн., що на 153,3 млн. грн., або на 15,2 відсотка більше ніж за 2015 рік.

У Державному бюджеті України на 2016 рік, схваленому Верховною Радою України 25 грудня 2015 року, було передбачено встановлення мінімальної заробітної плати у розмірі: з 1 січня – 1378 гривень, з 1 травня – 1450 гривень, з 1 грудня – 1550 гривень. Однак вже у травні 2016 року відповідними змінами до бюджету було забезпечено додаткове зростання соціальних стандартів, зокрема розмір мінімальної заробітної плати з 1 грудня 2016 року додатково зріс на 50 грн. до 1600 гривень.

Також у 2016 році постановою Кабінету Міністрів України від 06.04.2016 № 288 «Про підвищення оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» було підвищено розмір посадового окладу працівника I тарифного розряду Єдиної тарифної сітки на 72 грн. до 1185 грн. з 1 травня 2016 року.

Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2016 року № 840 «Деякі питання оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» було додатково підвищено розмір посадового окладу працівника I тарифного розряду Єдиної тарифної сітки до 1335 гривень.

Загалом, розмір посадового окладу працівника I тарифного розряду Єдиної тарифної сітки зріс з 1113 грн. у січні 2016 року до 1335 грн. у грудні 2016 року.

За 2016 рік касові видатки державного бюджету на перерахування трансфертів до Пенсійного фонду збільшилися проти 2015 року на 47774,7 млрд. грн., або у 1,5 разу, до 142586,2 млн. гривень.

Середній розмір мінімальної пенсії у 2016 році дорівнював 1121 грн., що на 130 грн. більше ніж у 2015 році.

Станом на 1 січня 2017 року середній розмір пенсійних виплат становив 1828,33 грн., що на 128,82 грн. більше, ніж на початок 2016 року.

З урахуванням фінансових можливостей бюджетів усіх рівнів, бюджету Пенсійного фонду та інших фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування Законом України від 19 травня 2016 року № 1384-VIII «Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2016 рік» було передбачено значне підвищення розмірів прожиткового мінімуму з 1 грудня 2016 року.

При цьому, зростання у 2016 році розмірів основного соціального стандарту порівняно з 2015 роком (грудень до грудня попереднього року) становило 16,1 відсотка.

З метою забезпечення належного соціального захисту кожного громадянина України у 2016 році здійснювалося поетапне зростання розміру прожиткового мінімуму (з січня, з травня, та з грудня). Як результат, розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб порівняно з початком року, зріс на 16,1 відсотка до 1600 гривень. При цьому, з 1 грудня 2016 року було забезпечено зростання й для інших соціальних і демографічних груп населення:

- на одну особу в розрахунку на місяць з 1330 гривень до 1544 гривень;
- для дітей віком до 6 років – з 1167 гривень до 1355 гривень;
- для дітей віком від 6 до 18 років – з 1455 гривень до 1689 гривень;
- для осіб, які втратили працездатність: – з 1074 гривень до 1247 гривень.

Враховуючи те, що прожитковий мінімум відповідно до Закону України “Про державні соціальні стандарти та державні гарантії” є базовим державним соціальним стандартом, на основі якого визначаються розміри основних

державних соціальних гарантій, у 2016 році підвищувалися розміри пенсій і державних допомог.

Так, розмір допомоги при народженні дитини єдиний для усіх одержувачів, у 2016 році становив 41280 гривень. Виплата зазначеної допомоги здійснювалася одноразово у сумі 10320 гривень, виплата решти суми допомоги виплачуватиметься протягом наступних 36 місяців рівними частинами у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, у сумі 860 гривень.

Мінімальний розмір допомоги по вагітності та пологах незастрахованим особам в грудні 2016 року становив 1680 грн. проти 1446,9 грн. у грудні 2015 року.

Розмір допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, підвищився з 2334 грн. та з 2910 грн. в залежності від віку дитини у грудні 2015 року до 2710 грн. та 3378 грн. у грудні 2016 року відповідно.

З метою посилення адресності надання соціальної підтримки у 2016 році було збільшено максимальний розмір допомоги на дітей одиноким матерям з 50 до 100 відсотків прожиткового мінімуму на дитину відповідного віку та скасовано мінімальний розмір цієї допомоги, який надавався без врахування доходу сім'ї, у розмірі 30 відсотків прожиткового мінімуму.

Максимальний розмір допомоги на дітей одиноким матерям підвищено з 583,5 грн. для дітей віком до 6 років, з 727,5 грн. для дітей віком від 6 до 18 років, з 689 грн. для дітей віком від 18 до 23 років, які навчаються, у грудні 2015 року до 1355 грн. для дітей віком до 6 років, до 1689 грн. для дітей віком від 6 до 18 років, до 1600 грн. для дітей віком від 18 до 23 років, які навчаються, у грудні 2016 року.

У 2016 році продовжено практику диференціації рівня забезпечення прожиткового мінімуму для різних категорій населення для призначення державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям.

Так, рівень забезпечення прожиткового мінімуму у відсотковому співвідношенні до прожиткового мінімуму для основних соціальних і демографічних груп населення становив: для працездатних осіб – 21 відсоток,

для дітей – 85 відсотків, для осіб, які втратили працездатність, та інвалідів – 100 відсотків відповідного прожиткового мінімуму.

Розміри державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства і дітям-інвалідам у грудні 2016 року проти грудня 2015 року зростали таким чином:

для інвалідів з дитинства I групи підгрупи А разом з надбавкою на догляд за ними – з 1879,5 грн. до 2561,9 грн.;

для інвалідів з дитинства I групи підгрупи В разом з надбавкою на догляд за ними – з 1611 грн. до 1870,5 грн.;

інвалідам з дитинства II групи та III групи разом з надбавкою на догляд за ними – з 1074 грн. до 1247 грн.;

дітям-інвалідам віком до 6 років підгрупи А у разі призначення надбавки на догляд за ними – з 1918,8 грн. до 2227,9 грн.;

іншим дітям-інвалідам віком до 6 років – з 1335,3 грн. до 1550,4 грн.;

дітям-інвалідам віком від 6 до 18 років для дітей-інвалідів підгрупи А у разі призначення надбавки на догляд за ними – з 2206,8 грн. до 2561,9 грн.;

іншим дітям-інвалідам віком від 6 до 18 років – з 1479,3 грн. до 1717,4 гривень.

Розмір допомоги на догляд за інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу у грудні 2016 року становив 1600 грн. проти 1378,0 грн. у грудні 2015 року.

Загалом, у 2016 році на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам, тимчасової державної допомоги дітям та допомоги по догляду за інвалідами I чи II групи внаслідок психічного розладу, які фінансуються за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, спрямовано 47153,8 млн. грн., що на 12,5 відсотка більше ніж у 2015 році.

У 2016 році, крім видатків оборонного характеру та фінансування соціальних видатків, бюджетні кошти спрямовувалися також і на підтримку та розвиток:

– вугільної галузі та інших галузей з видобутку твердого палива – у сумі 2029,5 млн. гривень.

– сільського господарства – у сумі 4075,4 млн. гривень.

– дорожнього господарства – у сумі 15090,8 млн. гривень.

У 2016 році було значно покращено фінансування капітальних видатків порівняно з минулими роками. Так, касові капітальні видатки державного бюджету у 2016 році становили 26635,1 млн. грн., що у 1,5 разу, або на 9153,1 млн. грн. більше ніж у 2015 році, та у 3,6 разу, або на 19235,5 млн. грн. більше ніж у 2014 році.

У 2016 році забезпечувалось виконання усіх зобов'язань щодо перерахування міжбюджетних трансфертів. Так, у 2016 році із Державного бюджету України до місцевих бюджетів було перераховано трансфертів на загальну суму 195954,4 млн. грн., що на 21758,7 млн. грн., або на 12,5 відсотка більше ніж у 2015 році, у тому числі трансфертів із загального фонду – 195265,3 млн. грн., що на 21852,9 млн. грн., або на 12,6 відсотка більше порівняно з 2015 роком.

Дебіторська заборгованість за основними програмами по державному бюджету станом на 01.01.2017 дорівнювала 13001,5 млн. грн., у тому числі за загальним фондом – 10505,1 млн. грн. і за спеціальним фондом – 2496,4 млн. грн., що більше показника на 01.01.2016 на 3309,1 млн. грн. (в тому числі за загальним фондом на 2 136,1млн. грн., за спеціальним фондом – на 1173,0 млн. грн.).

Протягом 2016 року дебіторська заборгованість зросла за такими напрямками видатків:

- придбання обладнання і предметів довгострокового користування – 1084,1 млн. грн. (зокрема, Мінприроди за спеціальним фондом на заходи, спрямовані на зменшення обсягів викидів (збільшення абсорбції) парникових газів) – 958,4 млн. грн.);

- медикаменти та перев'язувальні матеріали – 909,8 млн. грн. (зокрема, МОЗ за загальним фондом на заходи окремих державних програм та

комплексних заходів програмного характеру – 906,1 млн. грн., лікування онкологічних захворювань громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи – 2,7 млн. грн., НАМНУ діагностика та лікування захворювань із впровадженням експериментальних та нових медичних технологій – 1,1 млн. грн.);

- інші поточні видатки – 432,8 млн. грн.;
- капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям) – 353,5 млн. грн.;
- дослідження і розробки, окремі заходи із реалізації державних (регіональних) програм – 231,2 млн. грн.;
- реконструкція та реставрація – 231,0 млн. грн.;
- видатки та заходи спеціального призначення – 118,8 млн. гривень.

За функціональною класифікацією видатків у 2016 році проти 2015 року спостерігалось зростання видатків державного бюджету за такими функціями (таблиця 4):

- ✓ соціальний захист та соціальне забезпечення. За 2016 рік видатки за вказаною функцією зросли на 46,5 відсотка до 151961,5 млн. грн., у тому числі за загальним фондом – на 46,5 відсотка до 151523,8 млн. гривень. До річного планового показника (зі змінами) видатки становили 99,6 відсотка, у тому числі загального фонду – 99,9 відсотка;
- ✓ громадський порядок, безпека та судова влада. За 2016 рік видатки за вказаною функцією зросли на 31,2 відсотка до 71670,4 млн. грн., у тому числі за загальним фондом – на 25,7 відсотка до 57550,7 млн. гривень. До річного планового показника (зі змінами) видатки становили 98,8 відсотка, у тому числі загального фонду – 99,3 відсотка;
- ✓ загальнодержавні функції (без урахування видатків на обслуговування державного боргу). За 2016 рік видатки зросли на 19,6 відсотка до 22255,1 млн. грн., у тому числі за загальним фондом – на 17,7 відсотка до 20159,4 млн. гривень. До річного планового показника (зі змінами) видатки становили 86,8 відсотка, у тому числі загального фонду – 96,1 відсотка;

✓ охорона навколишнього природного середовища. За 2016 рік видатки зросли на 17,7 відсотка до 4771,6 млн. грн., у тому числі за загальним фондом – у 6,8 відсотка до 3056,2 млн. гривень. До річного планового показника (зі змінами) видатки становили 89,1 відсотка, у тому числі загального фонду – 96,5 відсотка;

✓ освіта. За 2016 рік видатки зросли на 15,4 відсотка до 34826,5 млн. грн., у тому числі за загальним фондом – на 9,2 відсотка до 21378,7 млн. гривень. До річного планового показника (зі змінами) видатки становили 89,4 відсотка, у тому числі загального фонду – 99,7 відсотка;

✓ оборона. За 2016 рік видатки за вказаною функцією зросли на 14,1 відсотка до 59350,8 млн. грн., у тому числі за загальним фондом – на 15,8 відсотка до 55851,8 млн. гривень. До річного планового показника (зі змінами) видатки становили 89 відсотків, у тому числі загального фонду – 99,8 відсотка;

✓ обслуговування боргу. За 2016 рік видатки за вказаною функцією зросли на 13,4 відсотка до 95794,2 млн. грн., що становило 99,5 відсотка річного планового показника (зі змінами);

✓ охорона здоров'я. За 2016 рік видатки зросли на 8,9 відсотка до 12464,6 млн. грн., у тому числі за загальним фондом – на 10,8 відсотка до 11118,1 млн. гривень. До річного планового показника (зі змінами) видатки становили 97,3 відсотка, у тому числі загального фонду – 98,4 відсотка;

Касові видатки державного бюджету у 2016 році проти 2015 року зменшилися за такими функціями:

✓ економічна діяльність. За 2016 рік видатки зменшилися на 15,4 відсотка (на 5713,1 млн. грн.) до 31422,3 млн. грн., що пов'язано із завершенням наприкінці квітня 2016 року реструктуризації гарантованих зовнішніх кредитів (позик) Державної служби автомобільних доріг України, обслуговування та погашення яких здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2015 року № 1312-р «Про запровадження тимчасового зупинення

здійснення платежів з погашення та обслуговування державного боргу і гарантованого державою боргу». Так, за програмою «Виконання боргових зобов'язань за запозиченнями, залученими державою або під державні гарантії на розвиток мережі автомобільних доріг загального користування» у 2015 році було здійснено касових видатків у обсязі 17646,1 млн. грн., в той час як за 2016 рік лише 5535,0 млн. гривень. До річного планового показника (зі змінами) видатки становили 87,4 відсотка, у тому числі загального фонду – 95,5 відсотка;

✓ духовний та фізичний розвиток. За 2016 рік видатки зменшилися на 25,1 відсотка (на 1660,2 млн. грн.) до 4958,9 млн. грн., що обумовлено тим, що бюджетом на 2016 рік не передбачено фінансування бюджетної програми «Виконання боргових зобов'язань за кредитами, залученими під державні гарантії, що використовуються для реалізації завдань та здійснення заходів, передбачених Державною цільовою програмою підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу» у зв'язку з реструктуризацією та оформленням ОЗДП гарантованого державою боргу ДП «ФІНІНПРО», що залучався для проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012, в той час як у 2015 році касові видатки за вказаною програмою були здійснені в обсязі 2649,5 млн. гривень. До річного планового показника (зі змінами) видатки становили 98 відсотків, у тому числі загального фонду – 98,6 відсотка;

✓ житлово-комунальне господарство. За 2016 рік видатки були здійснені за спеціальним фондом за бюджетною програмою «Фінансування заходів по забезпеченню впровадження та координації проекту розвитку міської інфраструктури, заходів в секторі централізованого теплопостачання України, надзвичайної кредитної програми для України, програми розвитку муніципальної інфраструктури України та заходів з відновлення сходу України» та зменшилися проти 2015 року на 41,8 відсотка, або на 9 млн. грн. до 12,5 млн. гривень. Рівень виконання річного планового показника (зі змінами) за вказаною функцією становив 32,3 відсотка.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКІВ В УКРАЇНІ

3.1. Основні проблеми планування бюджетних видатків

Результативні показники бюджетної програми особлива складова бюджетної програми, яка характеризує хід її реалізації, ступінь досягнення поставленої мети та виконання завдань бюджетної програми.

Результативні показники використовуються для проведення оцінки ефективності бюджетної програми.

Результативні показники поділяються на такі групи: показники затрат, показники продукту, показники ефективності та показники якості.

Показники затрат визначають обсяги та структуру ресурсів, які забезпечують виконання бюджетної програми та характеризують структуру витрат бюджетної програми.

Показники продукту використовуються для оцінки досягнення поставленої мети. Показниками продукту є, зокрема, обсяг виробленої продукції, наданих послуг чи виконаних робіт на виконання бюджетної програми, кількість користувачів товарами (роботами, послугами).

Показники ефективності визначаються як витрати ресурсів на одиницю показника продукту; відношення максимальної кількості вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг) до визначеного обсягу фінансових ресурсів; досягнення визначеного результату.

Показники якості - це сукупність властивостей, які характеризують досягнуті результати якості створеного продукту, що задовольняють споживача відповідно до їх призначення та відображають послаблення негативних чи посилення позитивних тенденцій у наданні послуг (товарів, робіт) споживачам за рахунок коштів бюджетної програми.

Результативні показники мають:

- визначатись на підставі фактично досягнутих показників у попередніх бюджетних періодах виходячи із тенденцій розвитку відповідної галузі економіки (сфери діяльності, регіону) та із врахуванням прогнозу її розвитку на перспективу;

- розкривати мету, завдання та напрями використання бюджетних коштів, а також характеризувати динаміку досягнення мети, виконання завдань бюджетної програми та напрямів використання бюджетних коштів;

- узгоджуватись з показниками, визначеними прогнозними та програмними документами економічного та соціального розвитку, державними цільовими програмами;

- об'єктивно та реалістично відображати характерні особливості та специфіку діяльності головного розпорядника, визначати результати його діяльності;

- надавати можливість перевірки достовірності та точності їх розрахунків, співставності за окремі періоди;

- підтверджуватись офіційною державною статистичною, фінансовою та іншою звітністю, даними бухгалтерського, статистичного та внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, що є джерелами інформації для визначення результативних показників.

Головні розпорядники розробляють методику розрахунку для результативних показників, що потребують методологічних роз'яснень їх змісту.

Головні розпорядники визначають результативні показники у бюджетному запиті при підготовці пропозицій до проекту державного бюджету, паспорті бюджетної програми, звітах про виконання паспорта бюджетної програми за півріччя та рік.

При визначенні результативних показників у паспорті бюджетної програми використовується інформація щодо результативних показників, наведена у бюджетному запиті із врахуванням бюджетних призначень,

встановлених законом про Державний бюджет України на відповідний бюджетний період.

У звітах про виконання паспорта бюджетної програми зазначаються результативні показники бюджетної програми за звітний період.

Кількість результативних показників обумовлюється специфікою бюджетної програми та має задовольнити потреби аналізу виконання бюджетної програми, тобто головні розпорядники застосовують ті результативні показники, які найкраще характеризують ступінь досягнення поставленої мети та виконання завдань бюджетної програми.

3.2. Програмно-цільовий метод як інструмент підвищення ефективності планування видатків бюджетів

На даний час перед органами державної влади та місцевого самоврядування гостро стоїть питання ефективного управління коштами державного та місцевих бюджетів та економічно обгрунтоване спрямування їх на вирішення завдань, визначених у соціально-економічних програмах. Для зміни ситуації на краще необхідним є продовження бюджетної реформи, розпочатої прийняттям нової редакції Бюджетного кодексу України.

Комплексні бюджетні реформи, які проводились у багатьох країнах, включали як мінімум, два такі основні елементи як середньострокове планування бюджету та встановлення зв'язку між фінансуванням і кінцевим соціально-значимим результатом.

Міжнародна практика довела успішність цих двох елементів, а їх поєднання повинно стати раціональним підходом та основою реформування бюджетного процесу. Відправною точкою в цій роботі є використання програмно-цільового методу планування і управління бюджетними коштами на середньострокову перспективу, що повинно пов'язати в один ланцюжок-

фінансування бюджетної програми з кінцевими результатами, які очікуються від її виконання.

Дослідження свідчать, що розробка стратегічних планів та застосування програмно-цільового методу неможливе без уважного вивчення та аналізу загальнодержавних стратегічних пріоритетів, оскільки місцеві пріоритети є унікальними і особливими в кожному з окремо взятих регіонів України. Формування місцевих бюджетів повинно враховувати основні напрями загальнодержавного розвитку, окремих галузей, окремих регіонів на певну перспективу (рис.3.2.1.).

Рис. 3.2.1. Взаємозв'язок між загальнодержавною стратегією розвитку, стратегією розвитку галузі на державному рівні та місцевими бюджетними програмами

Ключову роль в ефективному використанні наявних фінансових ресурсів відіграють головні розпорядники коштів місцевих бюджетів, які опосередковують собою відповідні галузі економіки (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, культура тощо). На них, як на представників економічної та соціально-культурної інфраструктури- регіонів покладено відповідальність за реалізацію державних і відповідних регіональних стратегій розвитку.

Кожний головний розпорядник бюджетних коштів повинен враховувати визначені громадою пріоритети, усвідомлювати кінцеві результати здійснення короткострокових, середньострокових та довгострокових програм. Саме від головних розпорядників бюджетних коштів залежить якість послуг, що отримують мешканці територіальних громад.

Дослідження підтверджують, що стратегічний план розвитку держави та бюджетний процес мають бути пов'язані. Відповідно, наступний крок у стратегічному плані повинен стати відправною точкою для планування бюджету на наступний рік. В свою чергу стратегічний план передбачає досягнення певних вимірюваних результатів. Для того, щоб постійно відстежувати прогрес у досягнутих результатах, необхідно систематично порівнювати вихідні дані із запланованими.

Таким чином можна констатувати, що повинен застосовуватися специфічний інструмент - бюджетне планування. Який повинен відповідати наступним вимогам:

- давати змогу здійснювати повний управлінський цикл: від постановки завдань з планування до оцінки результату - ефективності бюджетних витрат, тобто повинен бути розроблений чіткий алгоритм від прийняття рішень щодо розроблення, аналізу, впровадження програм, розподілу ресурсів до набору показників аналізу ефективності їх використання;
- забезпечувати прямий взаємозв'язок між розподілом бюджетних ресурсів і запланованими або фактичними результатами їх використання, встановлюваними з урахуванням пріоритетів державної політики, за умови, що бюджетна політика на регіональному рівні, розподіл і перерозподіл суспільного

продукту повинні відбуватися на основі розробки комплексу регіональних цільових програм соціально-економічного розвитку;

- бути дієвим інструментом, який забезпечує управління розвитком економіки та соціальної сфери на всіх етапах бюджетного процесу: планування, прогнозування, координація різних видів діяльності, узгодження інтересів окремих суб'єктів господарювання, стимулювання досягнення певної мети у розвитку регіонів; контролю поточної діяльності й забезпечення планової дисципліни бюджетного процесу;

- містити комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, спрямованих на розв'язання найважливіших проблем розвитку області, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць.

Отже, для оптимального застосування програмно-цільового методу формування місцевих бюджетів, слід передбачити:

- створення системи моніторингу й контролю ефективності використання бюджетних коштів;

- визначення відповідальності державних органів і окремих посадових осіб за кінцевий результат виконання плану не лише у вигляді надання відповідного обсягу послуг і робіт, але й за досягнення певних якісних показників;

- запровадження збалансованої системи показників ефективності управління соціально-економічною системою регіону;

- підвищення обґрунтованості рішень щодо державних витрат;

- створення системи звітності, яка відображатиме досягнуті результати діяльності органів державної влади, що надасть можливість суспільству реально оцінювати ефективність цього виду діяльності;

- нарощування інформаційної бази для поліпшення якості прийнятих управлінських рішень;

- делегування повноважень щодо розпорядження бюджетними видатками й обов'язків їх здійснення керівникам органів виконавчої влади регіонів і профільних структур місцевих органів виконавчої влади, що дасть змогу

приймати рішення про розподіл виділених бюджетних коштів відповідно до реальної потреби й доцільності, а отже, підвищити ефективність управління соціально-економічним розвитком регіонів;

- зміну в розподілі повноважень і обов'язків щодо розпорядження бюджетними видатками в органах виконавчої влади регіонів на основі активної участі профільних підрозділів місцевих органів виконавчої влади у визначенні параметрів бюджету;

- перенесення акценту із зовнішнього контролю за діяльністю регіональних органів виконавчої влади на внутрішній контроль (аудит), здійснення якого має бути покладено на відповідний структурний підрозділ, покликаний оцінювати ефективність роботи органу виконавчої влади, надійність організованої в ньому системи захисту від зловживань, якість прийнятих управлінських рішень, ефективність бюджетних видатків;

- створення системи моніторингу результатів діяльності органів виконавчої влади для успішної реалізації програмно-цільового бюджетування й розвитку інформаційної підтримки бюджетного процесу на основі отримання кожним ієрархічним рівнем управління підготовленої і структурованої відповідним способом інформації, що свідчитиме про ступінь досягнення очікуваних результатів.

Дослідження прийнятих на регіональному рівні у області- програм свідчить, що за результатами моніторингу виконання окремої програми, влада може приймати адміністративні рішення, що впливають на якість їх виконання, а саме:

- подовження термінів виконання програми;
- внесення змін у формулювання завдань;
- збільшення або зменшення обсягів бюджетного фінансування на програму;
- зміни пріоритетів;
- проводити дослідження динаміки досягнення мети програми.

Застосування оцінки програми робить бюджетний процес гнучким і, відповідно, забезпечує ефективне використання коштів на користь громади. Програмно-цільове планування дає можливість розподіляти ресурси в залежності від досягнення конкретних суспільно значущих результатів та пріоритетів державної політики. Запровадження програмно-цільового бюджетування допоможе оптимізувати обмежені ресурси бюджету, підвищити результативність функціонування органів влади і якість послуг, що надаються ними, а також забезпечить підвищення ефективності витрат через економію бюджетних коштів і зосередження ресурсів на досягненні найважливіших на даний момент для суспільства завдань (рис. 3.2.2).

Тому необхідно визначити- цільові показники, які відображатимуть стан досягнення поставлених завдань. На їх основі буде здійснюватися планування діяльності, оцінка результативності й контроль за діяльністю регіональних органів влади. Отже, бюджетні асигнування прямо пов'язані з функціями (послугами, видами діяльності), а при їх плануванні головна увага приділяється обґрунтуванню кінцевих результатів у рамках бюджетних цільових програм відповідно до середньострокових пріоритетів соціально-економічної політики та в межах прогнозованих на довгострокову перспективу обсягів бюджетних ресурсів.

Виходячи з вище викладеного, можна зробити висновок, що у процесі бюджетного планування відіграють значну роль перспективний фінансовий план і реєстр витратних зобов'язань. Створювані з їх допомогою середньострокові рамки бюджетного планування покликані забезпечити поліпшення прозорості й якості управлінських рішень, а також їх стабільність в середньостроковій перспективі. Середньостроковий фінансовий план має являти собою стратегію бюджетного фінансування на цей період відповідно до цілей і завдань, відображених у програмі соціально-економічного розвитку регіону.

Рис. 3.2.2 Вплив програмно-цільового методу на якість формування і виконання бюджету

Застосування програмно-цільового бюджетування в управлінні соціально-економічним розвитком регіону є основою для принципово нової організації бюджетного процесу, впровадження сучасних принципів і методів бюджетування, підвищення самостійності і відповідальності органів влади, а також підвищення ефективності державного управління. Управління соціально-економічним розвитком регіонів із застосуванням механізму програмно-цільового бюджетування допоможе забезпечити єдність бюджетної й соціально-економічної політики, а отже, якісно новий ступінь розвитку соціально-економічної системи регіону.

У зв'язку з цим, на рівні регіонів необхідно мати повний комплекс управлінських механізмів та інструментів, що забезпечать контроль і ефективне

застосування програмно-цільового планування, а також поліпшення якості управлінських рішень.

Дослідимо який вплив має програмно-цільовий метод планування бюджету на виконання окремої регіональної програми:

- надання прозорості процесу реалізації програми, адже цілі й завдання чітко визначені, оскільки на їх досягнення витрачаються бюджетні кошти;
- посилення контролю за результатами виконання бюджетних програм;
- надання оцінки діяльності замовників і виконавців регіональних програм щодо досягнення поставлених цілей і виконання завдань, а також аналізу причин неефективного виконання бюджетних програм;
- упорядкування і організація діяльності головного розпорядника бюджетних коштів щодо формування й виконання бюджетних програм шляхом чіткого розмежування відповідальності за реалізацію кожної програми між визначеними головним розпорядником бюджетних коштів і відповідальними виконавцями бюджетних програм;
- посилення відповідальності головного розпорядника бюджетних коштів за дотримання відповідності бюджетних програм законодавчо визначеній меті його діяльності, а також за фінансове забезпечення бюджетних програм і результати їх виконання.

Показником вимірювання виконання регіональної програми повинен стати критерій ефективності витрачання та спрямування бюджетних коштів. Який буде віддзеркалювати рівень якості впровадження програми у життя. Визначимо, що кількісно ефективність спрямування і витрачання бюджетних коштів може бути виміряна відношенням отриманих результатів до суми проведених витрат.

Тоді критерій ефективності бюджетних витрат можна визначити за формулою:

$$Ev = Fr(R+D)/V(R+D), \quad (3.1)$$

де Ev – показник ефективності витрат бюджету;

$Fr(R+D)$ – фактичні показники виконання програми;

R – регіональні програми;

D – державні програми;

$V(R + D)$ – фактичні витрати бюджетних коштів;

R – загальна сума витрачених коштів місцевих бюджетів;

D – загальна сума витрачених коштів державного бюджету.

Виходячи з формули, підвищення ефективності бюджетних витрат можна отримати наступним чином: шляхом зменшення або економії витрат, або шляхом отримання максимально можливих результатів від впровадження програми та використання передбачених обсягів коштів.

У першому випадку найефективнішим може бути варіант витрачання бюджетних коштів, за якого мінімізуються витрати.

У другому -- підвищення ефективності бюджетних витрат може бути досягнутим завдяки оптимальним рішенням із запровадження програми.

При визначенні ефективності програмно-цільового методу планування бюджетних витрат необхідно розробити апарат оцінки відповідності досягнутих результатів наміченим цілям.

Важливим елементом програмно-цільового прогнозування повинен бути паспорт бюджетної програми – документ, що визначає суму коштів, потрібних для виконання бюджетної програми, законодавчі підстави для її реалізації, мету, завдання, напрямки діяльності, відповідальних виконавців за кожний напрямок роботи, результативні показники та інші характеристики на підставі яких визначається ефективність використання бюджетних коштів.

Наприклад, у США- програмно-цільовий метод планування бюджету ініційовано в 1949 році, запроваджено в 1965 році, а в 1993 році ухвалено федеральний закон "Про результати і результативність", відповідно до якого федеральним відомствам відводилося 5 років на створення системи моніторингу та оцінки бюджетних витрат. Такий крок був потрібен для визначення співвідношення бюджетних витрат і отриманих відповідних результатів.

Початковим кроком у розробці методології ефективності має бути виявлення критеріїв визначення ефективності управління фінансами, зміст яких полягає в наступному:

- показники витрат охоплюють обсяг фінансових ресурсів, залучених до виконання бюджетної програми;
- показники результатів вказують на обсяг наданих громадських послуг, завдяки виконанню- регіональної або державної програми;
- показники якості визначають рівень досягнення цілей бюджетної програми (кількісні і якісні).

Використання вище запропонованих показників при складанні та аудиті виконання регіональних та державних програм дають змогу оцінити віддачу від використання бюджетних коштів, установити напрямки- цільового призначення їх використання, досягнення з допомогою програми поставленої мети.

Тобто, безпосередньо економічні процеси та обмежені фінансові ресурси бюджетів різного рівня вимагають при плануванні й виконанні бюджетів у видатковій частині переходити від моделі "управління за витратами" до моделі "управління за результатами". Тобто планування результатів може йти за такою схемою (рис. 3.2.3).

Загальними засадами вдосконалення фінансово-бюджетного регулювання на коротко-, середньо-- та довгострокову перспективу повинні стати:

- трансформація бюджетних ресурсів у чинник соціально-орієнтованого економічного зростання;
- перетворення механізму формування бюджетів різного рівня на ефективний механізм соціально-економічної стратегії розвитку;
- узгодження бюджетно-податкової політики із завданнями стратегії розвитку окремого регіону та адміністративно-територіальної одиниці;
- зниження податкового навантаження;
- запровадження податкових стимулів до підприємств, що беруть участь у виконанні інвестиційних програм;

Рис. 3.2.3. Умови створення моделі планування результатів на регіональному рівні

- вдосконалення системи державних фінансів у напрямку застосування цільових програмних інструментів розвитку.

Отже бюджетна політика повинна стати послідовною і системною, спрямованою на підвищення результативності регіонального розвитку, з огляду на мету, завдання, цілі та пріоритети визначені у коротко-, середньо- та довгострокових програмах.

Бюджетні видатки спрямовуються на підтримку незахищених верств населення, а також можуть суттєво впливати на економічне зростання завдяки пріоритетному розвитку галузей, окремих сфер діяльності, вирівнюванню регіональних диспропорцій. Це пов'язано з тим, що держава застосовує різні важелі впливу на економічний розвиток: надання субсидій організаціям та населенню; здійснення державних інвестицій; бюджетне фінансування окремих

галузей; міжгалузевий та територіальний розподіл фінансових ресурсів з метою раціонального розміщення виробничих сил та потужностей.

Дослідження соціально-економічного стану свідчить, що намагання спрогнозувати розвиток регіону шляхом складання регіональних та галузевих програм з найбільшим економічним ефектом вимагає і досить виваженого підходу до різноманітних соціальних видатків. Це пов'язано з тим, що розвинуті країни мають високі стандарти соціального забезпечення і відповідний рівень видатків місцевих та державного бюджетів на соціальні потреби.

На сьогодні існують різні позиції щодо рівня видатків соціального спрямування: високий рівень соціального забезпечення населення неможливий у бідній країні, області, місті, районі, селі, селищі, відповідно єдиною передумовою його підвищення є реалізація стратегії прискореного економічного зростання; спрямованість державної та регіональної політики на реалізацію стратегії прискореного економічного зростання- не виключає збереження наявного рівня соціальної підтримки та оптимізації соціальних видатків.

Усі перелічені фактори та проблеми неможливо розв'язати лише за допомогою різноманітних ринкових механізмів. Необхідне вдосконалення податкової політики для забезпечення її стимулюючого впливу на показники економічного розвитку.

В умовах обмеженості фінансових ресурсів особливої актуальності- набувають питання посилення важелів бюджетної політики, як інструмента підвищення ефективності використання бюджетних коштів. Тобто необхідно спочатку провести аналіз результативності бюджетних програм, визначити напрямки, які потребують наукових досліджень, зокрема оптимізації системи управління бюджетними видатками, визначення їх структури, встановити ефективний контроль за використанням коштів.

Аналіз доводить, що формування бюджетної політики України відбувається в умовах складного соціально-економічного стану, який характеризується, з одного боку, бажанням підвищити

конкурентоспроможність країни, стати рівноправним учасником світових економічних і фінансових відносин, а з другого – необхідністю підвищення досить низького рівня соціального забезпечення населення, що в свою чергу створює соціальне напруження в суспільстві. З огляду на перше завдання – його досягнення вимагає реалізації стратегії прискореного економічного зростання на якісно новому для країни технологічному рівні, друге – збільшення обсягу бюджетних видатків на соціальні потреби, а звідси відпрацювання шляхів поліпшення бюджетно-податкової політики.

Зважаючи на це необхідно розробити систему заходів з удосконалення бюджетного процесу, що надасть можливість поліпшити управління результатами, на досягнення яких спрямована комплексна програма економічного і соціального розвитку.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Видатки бюджету за своєю економічною сутністю є інструментом розподілу і перерозподілу централізованого грошового фонду держави та його використання за цільовим призначенням для забезпечення суспільного добробуту. Зміст і характер бюджетних витрат полягає у задоволенні найважливіших потреб суспільства у розвитку економіки і соціальної сфери, державного управління, оборони, забезпечення громадського порядку, безпеки держави тощо.

Склад видатків бюджетів та їхня частка у ВВП є індикаторами пріоритетності функцій держави. Одним з основних пріоритетів у сфері видатків є соціальна спрямованість бюджету. Через це останніми роками значна увага приділяється саме соціальним видаткам, які включають такі напрями діяльності держави, як соціальний захист і соціальне забезпечення, освіта, охорона здоров'я, духовний та фізичний розвиток. Тому щороку обсяг коштів, спрямованих на фінансове забезпечення заходів щодо вирішення найнагальніших соціальних проблем і програм, збільшується порівняно з іншими видатками бюджету. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі передбачає складання і виконання бюджету в розрізі бюджетним програм. Запровадження програмно-цільового методу складання бюджету є істотною зміною в бюджетній ідеології.

Запровадження програмно-цільового методу до складання та виконання бюджету має такі переваги: забезпечення прозорості бюджетного процесу, що чітко визначає цілі і завдання, на досягнення яких витрачаються бюджетні кошти, підвищення рівня контролю за результатами виконання бюджетних програм; забезпечення за результатами виконання бюджету здійснення оцінки діяльності учасників бюджетного процесу щодо досягнення поставлених цілей та виконання завдань, а також проведення аналізу причин неефективного виконання бюджетних програм; упорядкування організації діяльності головного розпорядника бюджетних коштів щодо формування і виконання

бюджетних програм шляхом чіткого розмежування відповідальності за реалізацію кожної бюджетної програми між визначеними головним розпорядником бюджетних коштів відповідальними виконавцями бюджетних програм; посилення відповідальності головного розпорядника бюджетних коштів за дотримання відповідності бюджетних програм законодавче визначеній меті його діяльності, а також за фінансове забезпечення бюджетних програм і результати їх виконання; підвищення якості розроблення бюджетної політики, ефективності розподілу і використання бюджетних коштів.

Механізм формування та реалізації бюджетного планування це система форм і методів управління організацією бюджетних відносин держави, що направлена на реалізацію засад бюджетної політики держави для забезпечення соціально-економічного розвитку. Механізм бюджетного планування може успішного функціонувати тільки за умови ефективного правового забезпечення. Необхідність дослідження нормативно-правового забезпечення полягає в потребі чіткого врегулювання норм, методів, форм та принципів бюджетного процесу.

Результативні показники бюджетної програми особлива складова бюджетної програми, яка характеризує хід її реалізації, ступінь досягнення поставленої мети та виконання завдань бюджетної програми.

Результативні показники поділяються на такі групи: показники затрат, показники продукту, показники ефективності та показники якості. Показники затрат визначають обсяги та структуру ресурсів, які забезпечують виконання бюджетної програми та характеризують структуру витрат бюджетної програми. Показники продукту використовуються для оцінки досягнення поставленої мети. Показниками продукту є, зокрема, обсяг виробленої продукції, наданих послуг чи виконаних робіт на виконання бюджетної програми, кількість користувачів товарами (роботами, послугами). Показники ефективності визначаються як витрати ресурсів на одиницю показника продукту; відношення максимальної кількості вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг) до визначеного обсягу фінансових ресурсів; досягнення

визначеного результату. Показники якості - це сукупність властивостей, які характеризують досягнуті результати якості створеного продукту, що задовольняють споживача відповідно до їх призначення та відображають послаблення негативних чи посилення позитивних тенденцій у наданні послуг (товарів, робіт) споживачам за рахунок коштів бюджетної програми.

Застосування програмно-цільового бюджетування в управлінні соціально-економічним розвитком регіону є основою для принципово нової організації бюджетного процесу, впровадження сучасних принципів і методів бюджетування, підвищення самостійності і відповідальності органів влади, а також підвищення ефективності державного управління. Управління соціально-економічним розвитком регіонів із застосуванням механізму програмно-цільового бюджетування допоможе забезпечити єдність бюджетної й соціально-економічної політики, а отже, якісно новий ступінь розвитку соціально-економічної системи регіону.

Формування бюджетної політики України відбувається в умовах складного соціально-економічного стану, який характеризується, з одного боку, бажанням підвищити конкурентоспроможність країни, стати рівноправним учасником світових економічних і фінансових відносин, а з другого – необхідністю підвищення досить низького рівня соціального забезпечення населення, що в свою чергу створює соціальне напруження в суспільстві. З огляду на перше завдання – його досягнення вимагає реалізації стратегії прискореного економічного зростання на якісно новому для країни технологічному рівні, друге – збільшення обсягу бюджетних видатків на соціальні потреби, а звідси відпрацювання шляхів поліпшення бюджетно-податкової політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В. Д. Державні фінанси : навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. – [2-е вид., доп. і перероб.] – К. : Атіка, 2004. – 368 с.
2. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії. Київ, Либідь, 2000.
3. Бугай Т.В., Галюта А.А. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі: зарубіжний досвід і можливості його використання в Україні. // Вісник ЖДТУ. – 2011. - № 3 (57). – С. 206 –210.
4. Буряк П. Ю. Програмно-цільовий метод як основа вдосконалення планування показників соціальної сфери / П. Ю. Буряк, С. М. Дорошенко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.7. – С. 84–91.
5. Бюджетний кодекс України : Закон Верховної Ради України від 8 липня 2010 року № 2456-VI // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 151.
6. Василик О. Д. Державні фінанси України / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К. : НІОС, 2002. – 608 с.
7. Василик О. Д. Бюджетна система України : підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.
8. Ведунг Еверт. Оцінювання державної політики і програм / Пер. з англ. В.Шульги – К.: Всеувиго, 2009. – С. 20.
9. Голикова Т.А. Основные направления реструктуризации бюджетного сектора и совершенствование бюджетного процесса // Финансы. – 2010. – № 2. – С. 9–6.
10. Державний фінансовий контроль виконання бюджетних програм / Т.І. Єфименко, І.Б. Стефанюк, Н.І. Рубан та ін.– К.: НДФІ, 2010. – 320 с.
11. Державні фінанси: теорія і практика перехідного періоду в Центральній Європі / За ред. Ю. Немеца: Пер. з англ. – К.: Основи, 1998. – С. 421–423.

12. Дьяченко Я. Я. Методологічні переваги програмно-цільового бюджетного планування / Я. Я. Дьяченко, Н. В. Корень, Л. М. Колесник // Наукові праці НДФІ. – Вип. 2. – 2007. – С. 28–38.
13. Дьяченко Я.Я. Теоретико-методологічні основи забезпечення цільового використання бюджетних коштів. // Фінанси України. – 2010. - № 2. – С. 13-26.
14. Жибер Т.В. Удосконалення процесу бюджетування в Україні / Т.В. Жибер // Фінанси України. – 2009. – № 8. – С. 76–81.
15. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. – К.: Знання, 2007. – 1072с.
16. Запатріна І. В. Програмно-цільовий метод бюджетування у контексті стратегічного та середньострокового планування / І. В. Запатріна, Т. Б. Лебеда // Фінанси України. – 2006. – № 10. – С. 18 – 31.
17. Запатріна І. В. Удосконалення програмно-цільового методу бюджетування / І. В. Запатріна // Наукові праці НДФІ. – Вип. 4. – 2007. – С. 14–23.
18. Золотарёв С. Н. Зарубежный опыт бюджетирования как метода финансового планирования // Финансы. – 2009. – № 1. – С. 69–70.
19. Карлін М. І. Фінанси зарубіжних країн / М. І. Карлін. – К. : Кондор, 2004. – 384 с.
20. Клец Л.Є. Бюджетний менеджмент. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 640 с.
21. Комаров И. Федеральные целевые программы: опыт разработки и реализации // Экономист. – 1998. – № 1. – С. 25–31.
22. Комков Н.И. Модели программно-целевого управления. – М.: Наука. – 1981. – 269 с.
23. Кононенко П.І. Стратегічне програмно-цільове управління виробничо-господарчою системою. – М: Дашкова К, 2009. – 272 с.
24. Кульчицький М. Вдосконалення бюджетної політики України в умовах застосування програмно-цільового методу адміністрування державних

видатків / М. Кульчицький, Д. Ванькович, М. Заплатинський // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 352–357.

25. Кульчицький М.І., Перун З.В. Формування та виконання бюджету за програмно-цільовим методом. // Фінанси України Фінанси України. – 2005. - № 2. – с.78-83.

26. Лавров А.М. Среднесрочное бюджетирование, ориентированное на результат: международный опыт и российские перспективы // Финансы. – 2010. – № 3. – С. 9–14.

27. Левицька С.О. Впровадження програмно-цільового методу формування бюджетів // Фінанси України. – 2010. – № 6. – С. 33–37.

28. Лексин В. Региональная политика России: концепции, проблемы, решения. Программные методы регулирования территориального развития / В. Лексин, А. Швецов // Российский экономический журнал. – 1996. – № 2. – С. 62–69.

29. Луніна І.О., Короткевич О.В., Вахненко Т.П. Державні фінанси України та їх вплив на економічний розвиток. – К.: Інститут економічного прогнозування, 2000. – 96 с.

30. Малярчук І.А. Проблеми формування та реалізації державних цільових програм / Стратегічна панорама. – 2010. – № 3.

31. Маркович Г. Б. Моніторинг та оцінка результативності бюджетних програм при складанні та виконанні місцевих бюджетів за програмно-цільовим методом / Г. Б. Маркович // Вісник Тернопільського національного університету. – 2011. – № 1. – С. 12–22.

32. Маркович Г. Б. Передумови, переваги та інструменти запровадження програмно-цільового методу на рівні місцевих бюджетів / Г. Б. Маркович // Наукові праці НДФІ. – 2010. – Вип. 3. – С. 40–49.

33. Мельник О.Г. Методи бюджетного планування // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 37–46.

34. Методические рекомендации по программно-целевому управлению решением проблем науки и техники // Приложение. Ч.2. М.: ЦЭМИ АН СССР. – 1981. – 318 с.
35. Мітюков І.О. Бюджетна реформа і основні напрями вдосконалення бюджетної політики та політики держави у сфері публічних фінансів // Доповіді, виступи міжнар. наук.-практ. конфер. «Бюджетна реформа в Україні: проблеми та шляхи їх розв'язання». – К.:НДФІ, 2001. – С. 35-46.
36. Огонь Ц. Г. Програмно-цільовий метод та ефективність бюджетних програм / Ц. Г. Огонь // Фінанси України. – 2009. – № 7. – С. 20–29.
37. Особливості формування бюджету за ПЦМ: роль показників виконання в бюджетному процесі. [Електроний ресурс] – Режим доступу: www.sefr.kiev.ua.
38. Остріщенко Ю. В. Теоретико-методологічні засади запровадження програмно-цільового методу на місцевому рівні / Ю. В. Остріщенко // Наукові праці НДФІ. – 2009. – Вип. 2. – С. 84–91.
39. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.
40. Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України : монографія // К. В. Павлюк. – К. : НДФІ, 2006. – 584 с.
41. Пасічник Ю. В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні : монографія / Ю. В. Пасічник. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд.». – 2005. – 642 с.
42. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн : навч. посіб. / Ю. В. Пасічник. – К. : Знання-Прес, 2002. – 495 с.
43. Положенко Д. Впровадження програмно-цільового методу формування бюджетів // Фінанси України. – 2007. – № 5. – С. 9-14.
44. Поспелов Г.С., Ириков В.А. Программно-целевое планирование и управление. М.: Советское радио. – 1976. – 440 с.

45. Постанова Верховної Ради України від 22.05.2012 № 4824 «Про основні напрями бюджетної політики на 2013 рік» – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

46. Практичні аспекти програмно-цільового методу бюджетування. Зарубіжний досвід / ІБСЕД, проект «Реформа місцевих бюджетів», USAID. – Київ, 2007. – 324 с.

47. Про бюджетну класифікацію та її запровадження : Наказ Міністерства фінансів України від 27 грудня 2001 р. № 604.

48. Про державні цільові програми : Закон України // Урядовий кур'єр. 2010. – 21 квітня (№ 75).

49. Про деякі питання проведення експерименту із запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів : наказ Міністерства фінансів від 9 липня 2010 року № 679 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 59. – Ст. 2054.

50. Про запровадження результативних показників, що характеризують виконання бюджетних програм : Наказ Міністерства фінансів України від 8 серпня 2002 р. № 621.

51. Про затвердження Основних підходів до запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів : наказ Міністерства фінансів України від 2 серпня 2010 року № 805. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Legislation>.

52. Про Основні напрями бюджетної політики на 2011 рік : Постанова Верховної Ради України від 4 червня 2010 року № 2318-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

53. Про Основні напрями бюджетної політики на 2012 рік : Постанова Верховної Ради України від 13 травня 2011 року № 3358-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

54. Про паспорти бюджетних програм : наказ Міністерства фінансів України від 29 грудня 2002 року № 1098. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

55. Про результативні показники бюджетної програми : наказ Міністерства фінансів України від 10 грудня 2010 року № 1536 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 101. – Ст. 3643.

56. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2002 року № 538-р // Офіційний вісник України. – 2002. – № 38. – Ст. 1793.

57. Проблемы программно-целевого планирования и управления / под ред. Г.С. Поспелова. – М. : Наука, 1981. – 460 с.

58. Програмно-цільовий метод формування бюджету / Проект підтримки економічної та фінансової реформи. – К.: УНІСЕРВ, 2002.- 131 с.

59. Програмно-цільовий метод формування бюджету. Навчальний посібник/ Міністерство фінансів України: Л.П. Літвінцева, І.В. Ряшенцева, Н.М. Товста; Проект підтримки економічної та фінансової реформи: З.В. Кохалевич, С. Лідс, О.І. Романюк, 2002. – 51 с.

60. Рожкова Л. В. Програмно-цільове планування показників бюджету / Л. В. Рожкова // Вісник податкової служби. – 2008. – № 41. – С. 48-50.

61. Симачев Ю. В., Соколов А. А., Горст М. Ю. Федеральные целевые программы как инструмент реализации промышленной политики (Доклад). – М.: Институт комплексных стратегических исследований, 2002. http://www.opec.ru/library/article.asp?d_no=3924&c_no=73&c1_no=

62. Соменков А. Д. Бюджетный контроль в зарубежных странах. – Элиста: АПП Дженгар, 1999. – 832 с.

63. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2010-2010 роки) “Шляхом Європейської інтеграції” / Авт. кол.: А.С.Гальчинський, В.М. Геець та ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж.; Ін-т екон. Прогнозування НАН України; М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К.: ІВЦ Деркомстату України, 2010. – 416 с.

64. Тропіна В. Б. Особливості сучасної податкової парадигми в умовах соціалізації економічних систем // Вісник ДДФА: Економічні науки. – 2010. - № 2.
65. Тропіна В. Б. Фіскальне регулювання соціального розвитку суспільства / Тропіна В. Б.; НДФІ. – К., 2008. – 368 с.
66. Тропіна В.Б. До питання про публічні фінанси // Фінанси України. – 2009. - № 12. – с. 28-34.
67. Управління міським бюджетом за програмно-цільовим методом: Навч. посіб. / Проект "Реформа місцевих бюджетів в Україні". — К.: RTI International, 2005. — 56 с.
68. Фещенко Л.В., Проноза П.В., Кузьминчук Н.В. Бюджетна система України: Начальний посібник. – К.: Кондор, 2008. – 440 с.
69. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку : монографія / за ред. І. Я. Чугунова. – К. : ДННУ «Академія фінансового управління», 2009. – 848 с.
70. Фінанси: курс для фінансистів. Підручник. / За ред. д. е. н., проф. Буряка П.Ю., д. е. н., проф. Жихор О.Б. – К.: «Хай-Тек Прес», 2010. – 528 с.
71. Хакет Р. Програмно-цільовий метод. Program budgeting Manual, Barents Group, 1999. – 112 с.
72. Чугунов І. Я., Запатріна І. В. Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету / І. Я. Чугунов, І. В. Запатріна // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 3–14.
73. Чугунов І. Я., Остріщенко Ю. В. Напрями застосування програмно-цільового методу планування місцевих бюджетів / І. Я. Чугунов, Ю. В. Остріщенко // Наукові праці НДФІ. – 2009. – Вип. 3. – С. 3–11.
74. Чугунов І.Я. Теоретико-методологічні засади удосконалення програмно-цільового методу планування видатків бюджету / І.Я. Чугунов, О.А. Самошкіна // Фінанси України . – 2004. – № 9. – С. 37-44.
75. Щербина І. Практичні аспекти програмно-цільового методу бюджетування. Зарубіжний досвід / І. Щербина, Т. Бабіч, С. Козейчук [та ін.] ;

Проект «Реформа місцевих бюджетів в Україні» : матеріали тренінгів. – К. : RTI International (USAID), 2006. – 260 с.

76. Януль І.Є. Застосування програмно-цільового методу формування бюджетів / І.Є. Януль // Фінанси України. – 2009. – № 8. – С. 19-21.

77. Ярошевич Н. Б. Проблеми запровадження програмно-цільового методу планування місцевих бюджетів в Україні / Н. Б. Ярошевич, Ю. А. Обшта // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.8. – С. 270–275.

78. Ярошенко О. В. Програмно-цільовий метод управління на регіональному рівні: зарубіжний досвід і Україна / О. В. Ярошенко // Економіка та держава. – 2008. – № 3. – С. 71–75.

79. Dixon Geoff. Thailand's Quest for Results Focused Budgeting // International Journal of public Administration – 2009. – № 28. – P. 79–95.

80. Mosher F. C. Program Budgeting: Theory and Practice with Particular Reference to the U.S. Department of the Army. – P. 80–81.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Структура видатків державного бюджету
за економічною класифікацією у 2015–2016 роках

Статті видатків	Код	2016			Відхилення від 2015 року	
		план	факт	% до плану	млн. грн	темп росту, %
Поточні видатки	2000	672516,6	658248,6	97,9	98819,2	117,7
у тому числі:						
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	2100	105756,5	105351,4	99,6	25496,8	131,9
Оплата праці	2110	88601,0	88311,2	99,7	27286,4	144,7
Заробітна плата	2111	34063,3	33796,0	99,2	8483,7	133,5
Грошове забезпечення військовослужбовців	2112	54537,7	54515,2	100,0	18802,7	152,6
Нарахування на оплату праці	2120	17155,5	17040,2	99,3	-1789,6	90,5
Використання товарів і послуг	2200	107797,4	95827,7	88,9	8503,6	109,7
у тому числі:						
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	2210	15644,6	15133,0	96,7	2010,2	115,3
Медикаменти та перев'язувальні матеріали	2220	6246,3	6228,0	99,7	614,8	111,0
Продукти харчування	2230	4575,2	4543,8	99,3	240,6	105,6
Видатки на відрядження	2250	2498,8	2346,4	93,9	438,7	123,0
Видатки та заходи спеціального призначення	2260	16301,7	11911,3	73,1	-2022,4	85,5
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	2270	6767,0	6472,9	95,7	894,7	116,0
Дослідження і розробки, окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм	2280	49230,2	43565,8	88,5	6029,5	116,1
Обслуговування боргових зобов'язань	2400	97962,1	97374,5	99,4	10566,1	112,2
Поточні трансферти	2600	200410,4	199606,4	99,6	16512,8	109,0
Соціальне забезпечення	2700	153483,8	153282,5	99,9	49230,8	147,3
у тому числі:						
Виплата пенсій і допомоги	2710	143775,0	143764,6	100,0	47882,4	149,9
Стипендії	2720	48,5	44,0	90,8	0,7	101,7
Капітальні видатки	3000	36031,0	26635,1	73,9	9153,1	152,4
Всього видатків		708578,7	684883,7	96,7	107972,3	118,7

Додаток Б

Таблиця Б.1

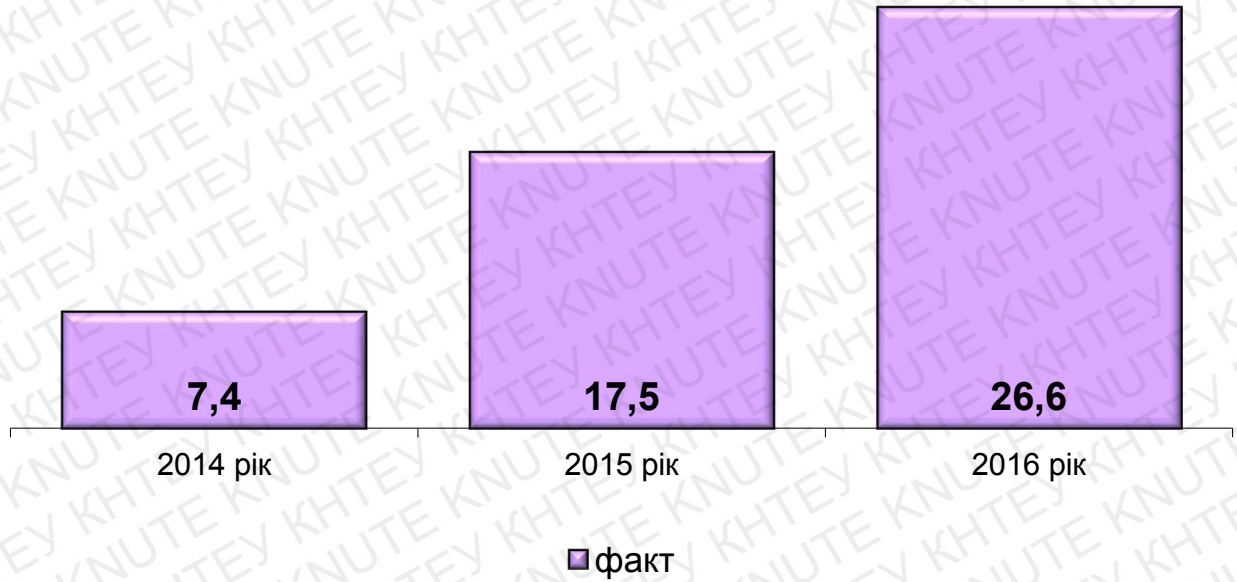
Динаміка мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму
у 2015 – 2016 роках

	2015 рік			2016 рік		
	з 1 січня	з 1 вересня	з 1 грудня	з 1 січня	з 1 травня	з 1 грудня
Прожитковий мінімум, грн.:						
для непрацездатних осіб	949	1074	-	1074	1130	1247
для дітей до 6 років	1032	1167	-	1167	1228	1355
для дітей 6-18 років	1286	1455	-	1455	1531	1689
для працездатних осіб	1218	1378	-	1378	1450	1600
Мінімальна заробітна плата, грн.	1218	1378	-	1378	1450	1600
I розряд ЄТС, грн.	852	1012	1113	1113	1185	1335

Додаток В

**Капітальні видатки Державного бюджету України
у 2014-2016 роках**

млрд.гривень

Додаток Д

Таблиця Д.1

Показники виконання Державного бюджету України за функціональною класифікацією, млн.
грн.

	2016 рік							
	державний бюджет				у т.ч. загальний фонд			
	план (зі змінами), млн. грн.	факт, млн. гривень	до плану, %	темп росту, % (2016 до 2015)	план (зі змінами), млн. грн.)	факт, млн. гривень	до плану, %	темп росту, % (2016 до 2015)
Загальнодержавні функції (без урахування видатків на обслуговування державного боргу)	25641,9	22255,1	86,8	119,6	20983,4	20159,4	96,1	117,7
Обслуговування боргу	96310,7	95794,2	99,5	113,4	96310,7	95794,2	99,5	113,4
Оборона	66696,4	59350,8	89,0	114,1	55945,3	55851,8	99,8	115,8
Громадський порядок, безпека та судова влада	72525,7	71670,4	98,8	131,2	57954,8	57550,7	99,3	125,7
Економічна діяльність	35932,9	31422,3	87,4	84,6	28036,0	26775,2	95,5	79,6
Охорона навколишнього природного середовища	5353,3	4771,6	89,1	117,7	3167,4	3056,2	96,5	106,8
Житлово-комунальне господарство	38,7	12,5	32,3	58,2	0,0	0,0	-	-
Охорона здоров'я	12816,2	12464,6	97,3	108,9	11303,7	11118,1	98,4	110,8
Духовний та фізичний розвиток	5058,9	4958,9	98,0	74,9	4756,3	4690,4	98,6	74,6
Освіта	38946,8	34826,5	89,4	115,4	21434,8	21378,7	99,7	109,2
Соціальний захист та соціальне забезпечення	152513,7	151961,5	99,6	146,5	151662,7	151523,8	99,9	146,5
Міжбюджетні трансферти	196743,3	195395,3	99,3	112,3	195667,2	194706,2	99,5	112,4

Всього видатків	708578,7	684883, 7	96,7	118, 7	647222, 3	642604, 7	99,3	118,0